

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Reformasjonen i undervisningen i brudd og kontinuitet

En analyse av hva som ligger til grunnen for framstillingen av reformasjonen i historieundervisningen i videregående skole i Norge og Nederland.

Jeroen Wieffer

HIS-3980: Masteroppgave i historie ved lektorutdanninga 8-13.trinn. Vår 2019

UIT- Universitet i Tromsø

Forord

Jeg vil gjerne gi uttrykk for min takknemlighet overfor flere personer som har hjulpet meg å til løfte avhandlingen til det endelige produktet. Først og fremst veilederen min Sigrun Høgetveit Berg som har vært behjelpelig og motiverende, samt ærlig og konstruktiv i sin hjelp og i sine tilbakemeldinger. Jeg vil også takke intervjuobjektene som har bidratt til å gi interessante og nye perspektiv på temaet. I tillegg vil jeg takke familien som har hjulpet meg og holde motivasjonen oppe, noe som har vært svært sentralt for å få gjennomført avhandlingen. Til slutt vil jeg takke min samboer, som har hjulpet meg på utallige måter og som har fått meg gjennom denne perioden, uten henne hadde alt definitivt vært mye vanskeligere, da dette har vært en personlig krevende prosess.

Innholdsfortegnelse

Reformasjon i undervisningen i brudd og kontinuitet.

1.	1.	Kapittel: Introduksjon .....s. 5
	1.2	Hypoteser .....s. 9
	1.3	Oppgavens avgrensing .....s. 9
2.	2	Kapittel: Definisjoner, historiografi og kilder .....s. 10
	2.1	Definisjoner og redegjørelse .....s. 10
	2.2	Tidligere historiografi og forskningslitteratur rundt reformasjonen .....s. 13
	2.3	Lærebøker og læreplan .....s. 15
3.	3	Kapittel: Metode .....s. 16
	3.1	Lærebokanalyse og Læreplananalyse .....s. 17
	3.1.1	Historie påvirket av dagens syn .....s. 18
	3.2	Komparasjon .....s. 19
	3.3	Lærerintervju .....s. 20
	3.4	Selve intervjuet og transkribering .....s. 22
	3.5	Etiske retningslinjer s.23
	3.6	Feilkilder .....s. 24
4.	4	Kapittel: Læreplananalyse, lærebokanalyse, lærerintervju .....s. 25
	4.1	Politikk og skoleoppbygging .....s. 25
	4.2	Læreplaner .....s. 30
	4.2.1	Norske læreplaner - K-06 .....s. 30
	4.2.2	Den nederlandske læreplan for Historie(Syllabus) .....s. 34
	4.2.3	Sammenligning av læreplan Norge og Nederland .....s. 36
	4.3	Reformasjonen i Lærebøker .....s. 37
	4.3.1	Reformasjonen i norske lærebøker .....s. 39
	4.3.2	Reformasjonen i nederlandske lærebøker .....s. 45
	4.3.3	Sammenligning: Reformasjonen i norske og nederlandske lærebøker .....s. 51
5.	5	Kapittel: Konklusjon .....s. 57

Litteraturliste	s. 61
Appendiks	s. 67
Vedlegg 1 Intervjuguide Norge og Nederland	s. 67
Vedlegg 2 Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet	s. 69
Vedlegg 3 Bildet av lærebøkene	s. 71
Vedlegg 4 -Tabell 2	s. 72

1 Kapittel: Introduksjon

Temaet jeg skal skrive min masteroppgave om er reformasjonen. Mer spesifikt hvordan reformasjonen kommer fram i undervisning i den videregående skolen i Norge og Nederland. Dette vil jeg se på i lys av motsetningsparet *brudd* og *kontinuitet*. Reformasjonen har vært et aktuelt tema i 2017 da det var 500 år siden Martin Luther hengte opp sine 95 teser på døren til slottskirken i Wittenberg.¹ Historikeren Sigrun Høgetveit Berg forteller at 2017 har kastet nytt lys over reformasjonen”.² Det kan tenkes at det har kommet ny forskning rundt temaet. I tillegg er det mulighet for at reformasjonen har fått større oppmerksomhet i 2017 i skolen noe som er interessant å finne ut av.

Da jeg er lektorstudent har jeg en stor interesse for skolen og undervisningen. Jeg har i tillegg interesse for historie som gjør at jeg ville fordype meg i historieundervisningen og historieformidlingen. Interessen for utviklingen av reformasjonsprosessene har ført til et ønske om å finne ut om det er noen fellestrekk og ulikheter mellom Nederland og Norge. Grunnen til at jeg skal sammenligne Nederland og Norge er at jeg personlig har språklige kunnskaper som gjør det mulig å kunne undersøke akkurat dette. Problemstillingen og temaet åpner opp et forskningsfelt som i noe grad er unikt, et forskningsfelt få andre har tilgang til.

Vi vet at historieforståelse kan være påvirket av svært ulike årsaker og kan være veldig forskjellig fra land til land.³ Reformasjonen i Norge og Nederland kan sies stort sett å ha hatt den samme årsaken til hvorfor den oppsto, men selve reformasjonsprosessen har foregått ganske så forskjellig. Reformasjonen sørget for stor religiøs endring i store deler av Europa, men det kan tenkes at det også fikk andre konsekvenser i Norge og i Nederland.

Historieundervisningen i dag foregår på bakgrunn av vår forståelse av historie. Dagens samfunn preger undervisningen og forståelsen av hvordan vi burde se på historiske perioder. Nederland i dag er en nasjon som er mer religiøst pluralistisk enn Norge, spesielt når det kommer til ulike kristne retninger. Begge disse nasjonene er likevel til en viss grad sekularisert noe som også kan påvirke historieforståelsen og historieundervisningen.⁴

---

¹ Stefansen 2017

² Berg 2018: 73-77.

³ Stugu 2016: 20-21, 28-29, 58-59.

⁴ Statistisk Sentralbyrå 2014

Oppgaven min er ikke en realhistorisk oppgave, men en didaktisk oppgave. Oppgaven er didaktisk, som betyr at fokuset ligger på skolen og undervisningen. Didaktikk omhandler undervisningslære⁵, og i mitt tilfelle blir det da undervisningslære i forhold til reformasjonen. Det blir interessant å finne ut av hvordan Nederland og Norge har lagt opp til historieundervisning rundt reformasjonen, hvordan læreplaner behandler temaet og hvordan lærebokforfattere har valgt å konstruere reformasjonen som en historisk prosess. I tillegg hva de velger å vektlegge og hva de mener er riktig å formidle til den en nye generasjonen.

Ut i fra det jeg har beskrevet i presentasjon av emnet har jeg utformet min problemstilling slik:

- *Hvordan blir temaet "reformasjonen" behandlet i videregående undervisning på skolen i Nederland sammenlignet med Norge?*

Fokuset skal delvis være på hvordan *brudd* og *kontinuitet* blir anvendt av lærebokforfattere. Brudd og kontinuitet er et motsetningspar som kan brukes for å analysere historie.⁶ Dette er et viktig element i historieskriving, fordi det er med på å finne ut hva endringsdrivkreftene er. Å få et klarere oversikt over historisk brudd og kontinuitet og årsak-virkning kan hjelpe oss til å forstå historisk kontekst og danne historieforståelse. Historien blir ofte delt inn på forskjellige måter. "Historikeren jakter på mønstre, på tendenser."⁷ Knut Kjeldstadli skriver at det er særlig interessant når vi oppdager utviklingstendenser, eller når vi ikke finner noen form for mønster, eller når vi ser en konstant tilstand der det ikke har skjedd noen store forandringer.⁸ Reformasjonen kan omtales som en utvikling og en historisk prosess over lengre tid.

Jeg har også formulert noen underproblemstillinger som kommer i tillegg til hovedproblemstillingen min. Disse skal gjøre det enda mer tydelig hva jeg er ute etter å finne ut av.

---

⁵ Lyngnes 2014: 25.

⁶ Kjeldstadli 1999: 219.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

Underproblemstillinger:

- Hva sier lærebøkene angående reformasjonen?
- Hva mener lærerne om lærebøkene og læreplanen i forhold til temaet reformasjon, vektlegger de noe spesifikt?
- Blir begrepene brudd og kontinuitet brukt i reformasjonsundervisningen og hvordan har lærebokforfattere periodisert?
- Hvordan kommer reformasjonen fram i læreplanen?
- Hva er likhetene og ulikhetene mellom Nederland og Norge når det kommer til reformasjonens framstilling?
- Hvordan påvirker Norge og Nederland sine skolesystem historieundervisningen og er det noen politiske påvirkninger?
- Blir reformasjonen brukt for å belyse samfunnsforhold i dag, blir det trukket linjer fra da til nå?

Jeg skal se på skolesystemet, læreplaner og lærebøker som et produkt av samfunnet, det samme gjelder for selve representasjonen av reformasjonen. Ulike kulturer kan ha ulik forståelse av fortiden og fremstiller den forskjellig. Historieforskningen de siste 200 år har påvirket perspektivet på historiske fenomener og da også sørget for ulike vinklinger og perspektiv på reformasjonen.⁹¹⁰ Håkon Rune Folkenborg skriver at det er veldig interessant å analysere hvorfor og hvordan framstillinger basert på det samme historiske innholdet er forskjellige fra hverandre.¹¹ Dette er et komplisert anerkjenning som det antakeligvis finnes sikkert flere ulike svar på. Et av disse kan være at vi ser historie i lys av dagens forståelse av samfunnet og at samfunnet stadig vekker er i endring, noe som gjør det interessant å se på likhetene og ulikhetene. Historie blir også anvendt forskjellig i forhold til hvilken verdi og relevans det blir gitt. For eksempel så kan det tenkes at nasjoner der religion står sterkt i samfunnet har et historiesyn på reformasjonen som kan være forskjellig fra nasjoner med samfunn som er mer sekularisert. I tillegg er det avhengig av hvilken fokus skolen har på

---

⁹ Rasmussen og Tjørhom 2017: 9-10.

¹⁰ Berg 2017: 13-29.

¹¹ Folkenborg 2018: 15.

historie og religionshistorie. Det finnes også skoler som har en sterk kristen forankring noe som kan komme fram i regelverket og muligens i undervisningen. Skolekultur, tradisjoner og historie spiller da en sentral rolle.

Elstad & Halse gir i kapittel 9 av boka *Illustrert norsk kristendomshistorie* en oversikt over religionsundervisningen fra middelalderen til 2000-tallet.¹² Dette kapitlet beskriver kristendommens påvirkning på den norske skole. Historisk sett har skolen blitt påvirket av reformasjonen og kristendommens splittelse, men spørsmålet som oppstår er: blir vi fortsatt påvirket av reformasjonen og kommer dette fram i undervisningen på skolen?

Historielærebøker er noe som forbinder læreryrket og pedagogisk forskning med historieforskningen. Derfor passer dette forskningsfeltet perfekt for lektorstudenter hvor man har fokus på både didaktikken, pedagogikken og faghistorie. Reformasjonen som historisk tema har interessen til flere forskere fra ulike fagfelt, slik som historikere, teologer og religionsvitere. Dette kan medføre vanskeligheter da det ikke finnes noen klare vitenskapelige grenser i forhold til hva som faller inn i hvilken fagdisiplin.

“Skolens lærebøker har nok lenge hatt en relativt lav status i historikermiljøene. Dette har dessverre blitt oppfattet som lærernes og pedagogenes felt, og noe man ikke ønsker å blande seg i, sier forskeren som selv underviser i historie.”¹³

Dette sitatet til Christian Sæle er bemerkelsesverdig på grunn av at det kan tenkes at lærebøkene til en viss grad burde ha interessen til historikere da de er et verktøy som blir brukt for å forklare fortiden til alle elever. Historiefaget er allikevel et av de største kanalene som sørger for at faghistorie kommer ut til mange mennesker. Sæle skriver videre også at interessen har økt.

“Det er fortsatt behov for å forske på hvordan læreboken brukes som et instrument for læring, men det er gledelig at det nå ser ut til å være en holdningsendring i academia på dette området, avslutter Sæle.”¹⁴

---

¹² Elstad og Halse 2002: 231-259.

¹³ Johansen 2013

¹⁴ Ibid.

Samarbeid mellom de ulike fagfeltene kan hjelpe til å løfte nivået og forbedre lærebøkene og lærebøkernes virkning på undervisningen. Lærebøkene er også et verktøy for å få flere nye mennesker interessert i historie som også burde være viktig for historikermiljøene.

1.2 Hypoteser

Jeg har formet noen hypoteser i forhold til hva jeg muligens kan finne ut gjennom arbeidet med denne komparasjonsanalysen. 1) Jeg forventer at reformasjonene har fått ulike konsekvenser i Norge og Nederland og at fremstillingen i lærebøkene blir påvirket av dette. 2) Den andre antagelse er at de ulike fremstillingene passer inn i et større historisk bilde i forhold til kulturell historisk selvforståelse. 3) En siste forventning er at jeg muligens kan møte på historiske forenklinger i lærebøkene. Disse forenklingene kan ha blitt gjort på grunn av at kunnskap og den historiske fortellingen skal komprimeres. Grunnen til dette er plass. Forfattere av lærebøkene må skrive kort og presist og har ikke mulighet til å utdype de ulike historiske temaene til sitt fulle. Akkurat disse valgene til lærebokforfattere er interessant, hva de velger ut og hvordan de presenterer historien.

1.3 Oppgavens avgrensning

På grunn av masterens størrelse må jeg gjøre noen valg i forhold til hva jeg skal fokusere på. Valg av lærebøker er et eksempel hvor jeg avgrenser oppgaven. Det finnes svært mange lærebøker både i Norge og i Nederland, og jeg velger ut 2-3 lærebøker fra hvert land å fokusere på. Grunnen til at jeg bruker de utvalgte lærebøkene er fordi de er de nyeste produserte lærebøker. Disse lærebøkene er ikke mer enn 7 år gammel og da noen av de mest oppdaterte lærebøkene. Da jeg kun har intervjuet to lærere har dette også avgrenset arbeidet en god del.¹⁵ Temaet i seg selv er også en avgrensning da jeg i utgangspunktet ville se på hele perioden tidlig nytid, men jeg etter hvert anså til å bli for stor

---

¹⁵ Se forklaring for grunnlag av 2 intervjuer i 3.3 lærerintervju.

2.0 Kapittel: Definisjoner, historiografi og kilder

Det kan være elementært å få forklart noen definisjoner på sentrale begreper i forhold til problemstillingen. Begrepene som reformasjonen, brudd-kontinuitet, læreplan og lærebok. Historiografi i forhold til undervisningslære rundt reformasjonen er nesten ikke eksisterende, men det finnes noen bøker som kommer innom reformasjonen og undervisningen i historiefaget veldig flyktig. Å presentere de lærebøkene og læreplaner som er en del av analysen er viktig da disse ligger til grunn for å kunne si noe om historieundervisningen.

2.1 Definisjoner og redegjørelse

Det er særlig fem sentrale begreper som må forklares nærmere. Disse begrepene er sentral for oppgaven og det er viktig å forstå betydningen av disse. Tre av begrepene nedenfor er begrep som kommer fram i problemstillingen min og er sentral i forhold til den historiske og didaktiske verdien av oppgaven. De siste to er viktige i forhold til det didaktiske elementet av oppgaven min.

Reformasjonen:

Reformasjonen blir ofte forklart som en kirkelig revolusjon, men reformasjonen var mye mer enn bare det. ”I løpet av 1500-talet gjekk det i Europa føre seg store kulturelle, religiøse og politiske omveltingar som førte til deling av den katolske kyrkja og såleis eit nytt konfesjonelt Europakart.”¹⁶ Denne definisjonen viser til et overordnet syn på reformasjonen. En annen definisjon er ”Reformasjonen er navn på religiøse og kulturelle omveltninger som fant sted i store deler av Europa på 1500-tallet og førte til delingen av vestlig kristendom i den katolske, den lutherske og den reformerte kirken.”¹⁷ Disse definisjonene er skrevet noe ulikt, men inneholder samme kjernepunkter.

Det er viktig å forstå at reformasjonen var mye mer enn kun en religiøs endring.

”Reformasjonen handlet om langt mer enn teologi. Martin Luthers ideer grep inn i så godt som alle livets forhold – fra arbeidsliv og skolegang til familieliv og ferieturer – og skapte det

---

¹⁶ Berg 2017: 7.

¹⁷ Rasmussen og Tjørhom 2017: 15.

Europa vi kjenner i dag.”¹⁸ Disse store endringer som skjedde fikk varige konsekvenser for samfunnet og er viktig for å forstå dagens samfunn og religionens plass i samfunnet.

Reformasjonen fikk også flere direkte økonomiske og maktpolitiske konsekvenser.¹⁹ Det er en pågående diskusjon i forhold til hvilken konsekvenser som var viktigst for samfunnet og i hvilken grad økonomi, religiøsitet og maktpolitikk spilte en rolle i og under reformasjonen.

En annen konsekvens av reformasjonen var det at i Europa oppsto en motreformasjon.²⁰ Soen skriver rundt fenomenet, den nederlandske billedstorming.²¹ Et av konsekvensene av reformasjonen ble en omfattende ikonoklasme ellers kjent som billedstorming i Nederlandene. Dette var en fysisk ødelegging av katolsk kunst og helgenstatuer. Europa ble splittet på grunn av religion og det oppsto også flere religiøse grupper i Nederland. Europa var splittet fra før av, men religiøse konflikter skulle bli et nytt element. Det oppsto mange ulike kirkelige retninger, og dette var et stort brudd i forhold til den religiøse enigheten som tidligere hadde vært tilstede. Reformasjonen både i Nederland og Norge var en lang prosess.²² Det er i tillegg ikke like enkelt å gi denne perioden en klar tidsramme. Reformasjonsprosessen var ulik i forskjellige deler av Europa. For eksempel i Nederland var det mange mennesker som skiftet frivillig til å bli kalvinistisk eller luthersk, men i Norge var dette politisk påtvunget ovenfra og ned på befolkningen. Selv om det ble påtvunget ovenfra og ned tok det lang tid i Norge og Nord-Norge før man kan si at befolkningen hadde gått over fra å være katolsk til å bli luthersk.²³ En kan da konkludere at en definisjon av hva reformasjonen var blir påvirket av et geografisk element. I Nederland kan redegjørelse av reformasjonen inneholde litt andre elementer enn i Norge.

---

¹⁸ Evans 2018

¹⁹ Lindberg 2010: 357-381.

²⁰ Rasmussen og Tjørhom 2017: 74.

²¹ Soen 2016

²² Kristiansen et-al. 2017: 2.

²³ Berg et.al. 2016: 19-27.

Brudd og kontinuitet:

Brudd og kontinuitet er et motsetningspar som en historisk analyse kan drøftes i lys av. Det er viktig å definere hva man legger i disse begrepene. Med *brudd* tenker vi på at noe tar slutt, det er en stans/stopp eller avbrytelse.²⁴ I et historisk perspektiv blir ofte dette brukt for å kunne gjøre skille mellom epoker eller perioder. Et eksempel er middelalderen, det finnes ulike tanker om når middelalderen startet og når den sluttet. Kjeldstadli skriver: ”Historikeren leser tidsserier og ser når viktige endringer kom.”²⁵ Historiske endringer skjer når det har vært et historisk brudd.

Det motsatte av brudd er *kontinuitet*. Kontinuitet blir beskrevet slik av Kjeldstadli: ”Noen ganger ser vi en konstant tilstand. Da mener vi at her har det ikke skjedd noen forandring.”²⁶

Det at vi gir ulik verdi til historiske hendelser og vurderer brudd og kontinuitet forskjellig betyr at historie alltid blir påvirket av ulike perspektiver som skaper historisk diskurs.

Forfattere av lærebøker gjør det samme som historikere i faglitteratur, de anvender begrepene brudd og kontinuitet der de mener det er historisk riktig. Jeg skal i tillegg analysere bruken av begrepene brudd og kontinuitet i lærebøkene. Gjennom bruken av disse begrepene brudd og kontinuitet danner vi perioder, og da avgrenser vi historie som kan hjelpe til å danne historiebevissthet.²⁷ Historiebevissthet er et viktig mål i seg selv for historiefaget da dette hjelper elevene til å forstå fortiden.

Lærebok

Lærebok er en bok som er skrevet med det formålet å være en bok som blir brukt på skoler for å lære blant annet om elever og ulike fag/tema osv. Disse bøkene inneholder ofte tekst, bilder, kart, oversikter og tidslinjer. Lærebøker er ofte skrevet etter læreplanens rammeverk.

Lærebøker er viktig for historiefaget og elevene da dette er historiebruk som hjelper til å danne historieforståelse.

---

²⁴ Kjeldstadli 1999: 219.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Stugu 2016: 18.

Læreplan

Læreplaner er et offentlig dokument hvor det står beskrevet hva elevene skal kunne til enhver tid.²⁸ Det er retningslinjer som både inneholder en generell forklaring for hva faget går ut på, hvorfor det er sentralt og gjennom dette hvorfor faget burde være et fag i skolen. I tillegg inneholder det også sammensatte kompetansemål elevene skal lære om, og til slutt skal kunne svare på. Alle læreplaner som blir brukt i den norske skolen i dag er fra kunnskapsløftet fra 2006.²⁹ I 2020 skal det komme en fagfornyelse.³⁰

2.2 Tidligere historiografi og forskningslitteratur rundt teamet reformasjonen

Det finnes mye forskningslitteratur rundt temaet reformasjonen. Mye av litteraturen er skrevet av teologer, historikere og religionsvitere. En del av denne litteraturen blir jeg å bruke til å skape en egen faglig forståelse av reformasjonen. Dette er sentralt å ha når jeg skal analysere lærebøkene fremstilling av reformasjonen. Det har skjedd en oppblomstring av forskning rundt temaet da reformasjonen var 500 år i 2017. Det virket til at dette var tilfelle i større grad i Norge enn i Nederland. Dette nye forskningsengasjementet ser vi gjennom ny historisk reformasjonslitteratur som har sørget for nye vinklinger og perspektiver.

Jeg har ikke klart å finne fram til mye forskningslitteratur som omhandler hvordan reformasjonen kommer fram i undervisningen. Den eneste boka jeg funnet er boka *Reformasjonen i nytt lys* av Rasmussen & Tjørhom.³¹ Jeg kan ikke si for sikkert at det ikke finnes annen forskningslitteratur i forhold til temaet. Jeg kan likevel med stor sannsynlighet konkludere med at det ikke finnes en sammenligning mellom norske og nederlandske lærebøker og spesielt ikke som fokuserer på tidsperioden tidlig nytid.

---

²⁸ Mikkelsen 2009: 71-73.

²⁹ Ibid.: 71.

³⁰ Utdanningsdirektoratet 2019

³¹ Rasmussen et.al. 2017.

Reformasjonen - Sigrun Høgetveit Berg 2017³²

Boka er et oversiktsverk over reformasjonen hvor det blir gitt en samlet framstilling av reformasjonen i Norge, som hun selv skriver blir sett i en historisk kontekst. Det er en oversiktlig og grunnleggende bok og er fin å bruke for å lese seg opp på teamet. Det er flere sentrale spørsmål som blir besvart i denne boka. Historikeren ser på årsak og virkning og legger vekt på å se de religiøse og politiske elementene i sammenheng.³³

Reformasjonen i nytt lys – Tarald Rasmussen & Ola Tjørhom - 2017³⁴

Dette er en bok fra 2017 som gir en sosial og kulturell kontekst til de religiøse endringene som foregår på 1500-tallet. Boka viser til nyere reformasjonsforskning, og som tittelen tilskriver ser den på reformasjonen i et nytt lys. Kapittel 8 blir skrevet av Hallgeir Elstad som skriver om formidlingen av reformasjonen i den norske skolen noe som passer godt i forhold til problemstillingen i denne avhandlingen.

Illustrert norsk kristendomshistorie – Hallgeir Elstad & Per Halse - 2002³⁵

Boka er en oversiktsbok som omhandler kristendommens påvirkning på det norske samfunnet. I tillegg inneholder boka et kapittel om religionsundervisningen/didaktikken i den norske skole. Flere kjerneelementer blir behandlet slik som religionsfrihet, kirke og organisasjonene, og kristendommen gjennom historie.

Det er blitt skrevet en del ulike mastergradsoppgaver der disse lærebøkene har stått i fokus. Flere av disse sammenligner norske lærebøker. Jeg har ikke klart å finne noen som sammenligner norske og nederlandske lærebøker. Det nærmeste jeg har kommet er oppgaven til Emilie Flølo Dyrstad³⁶ som sammenligner historieundervisningen rundt den dansk-norske unionen i Norge og i Danmark. Reformasjonen er da ikke hovedelementet hun ser på, men hun kommer innom dette temaet.

---

³² Berg 2017

³³ Ibid.

³⁴ Rasmussen og Tjørhom 2017

³⁵ Elstad og Halse 2002

³⁶ Dyrstad 2018

2.3 Lærebøker og læreplanen.

Det finnes mange primære og sekundære historiske kilder til reformasjonen. I min oppgave skal jeg ikke å bruke primærkilder. Fokuset ligger på sekundærlitteratur og på den didaktiske siden av reformasjonen, altså hvordan blir det undervist rundt denne historiske perioden. Empirien skal jeg skaffe meg gjennom å analysere lærebøker, intervju av lærere, læreplanen og politiske valg som påvirker skolesystemet/historiefaget.

Jeg har valgt ut noen norske og nederlandske lærebøker som jeg skal analysere. Lærere kommer til å være en annen kilde som blir et supplement i forhold til lærebøkene og læreplanen. Kildene jeg velger ut skal hjelpe til å danne et sammenligningsgrunnlag.

Norske lærebøker³⁷

*Perspektiver - Historie*³⁸. *Perspektiver* er en norsk lærebok som er skrevet av norske historikere. Boka tar i bruk kompetansemålene fra KL-06 aktivt og forsøker å dekke alle i et bokverk. Denne boka var ferdigstilt i 2013.

Alle tiders historie.³⁹ Denne er den andre norske læreboka jeg skal analysere. Denne boka ble også ferdigstilt og publisert 2013, og er noen av de nyere lærebøkene som er på markedet for historiefaget.

*Eksistens*⁴⁰. Det er en av lærebøkene som skolene bruker i undervisningen av RE (Religion og Etikk). Dette er den eneste religionsboka jeg skal analysere i forhold til reformasjonen.

Nederlandske lærebøker⁴¹

Feniks VWO overzicht van de geschiedenis.⁴² Fra nå og videre gjennom avhandlingen blir det referert til som *Feniks*. Dette er en lærebok som er laget for de siste årene på videregående skole i Nederland. Dette er den læreboka de fleste skoler bruker for valgfaget historie.

---

³⁷ Vedlegg 4.

³⁸ Madsen et.al. 2015

³⁹ Heum et.al. 2013

⁴⁰ Aronsen et.al. 2008

⁴¹ Vedlegg 4.

⁴² Boonstra et.al. 2012

*Memo Geschiedenis Bovenbouw VWO*⁴³. Fra nå og videre gjennom avhandlingen blir den referert til som *Memo*. Dette er en lærebok som er skrevet i 2016 og er en av de 3 lærebøkene som blir brukt mest i historieundervisningen i Nederland

Sammenvatting Geschiedenis.⁴⁴ Fra nå og videre gjennom avhandlingen blir det referert til som *Sammenvatting GS*. Det er en kort oversikt over de viktigste temaer som er valgt ut, der de mest grunnleggende elementer er beskrevet. Denne boka har et stort fokus på det obligatoriske eksamen alle må ta hvis de velger historie som fag.

Lærere i Norge og Nederland

Jeg skal intervju kvalifiserte lærere som har utdannet seg til historielærere/religionslærere og underviser på videregående i Norge og ”middelbare school”, som tilsvarer videregående skole i Norge. Jeg har valgt disse lærerne da de kan ha det kompetansegrunlaget jeg er ute etter. Dataene jeg får fra intervjuene kan bidra med å skape et mer nyansert bilde av framstillingen av reformasjonen i undervisningen.

Læreplanen i Norge og Nederland

Jeg skal bruke den læreplanen som er aktuell og gjelder for historiefaget i dag. I Norge er det *Kunnskapsløftet 06 (K-06)* og i Nederland er det *Syllabus(syllabus centraal examen)*.^{45 46} Denne avhandlingen er akkurat i forveien av fagfornyelsen som kommer i 2020, og oppgaven skal heller ikke knyttes opp mot den nye overordnede delen av læreplanen, da denne ikke er trådt i kraft.⁴⁷

---

⁴³ Bruijn et.al. 2016

⁴⁴ Examens overzicht 2018

⁴⁵ Utdanningsdirektoratet 2009

⁴⁶ College voor Toetsen en Examens 2018

⁴⁷ Utdanningsdirektoratet 2009

3 Kapittel: Metode

Masteroppgaven min er hovedsakelig en kvalitativ oppgave hvor jeg tar i bruk ulike vitenskapelige metoder. Metodene jeg har valgt å bruke er læreplananalyse, lærebokanalyse, komparasjonsanalyse og lærerintervju. Disse metodene er kvalitative metoder, ”kvalitative metoder vektlegger forståelse og analyse av sammenhenger i en prosess hos den enkelte fremfor opptelling av fenomener eller kjennetegn ved en gruppe individer.”⁴⁸ Til dels inneholder oppgaven noen få kvantitative elementer da noen elementer i lærebokanalysen og læreplananalysen er kvantifiserbar og kan måles. I tillegg er det viktig å forstå metodens styrker og svakheter slik at jeg kan ta dette i betraktning når jeg beskriver og analysere funnene senere i kapittelet. Videre kommer en kort oversikt over de metodene jeg har valgt å bruke.

3.1 Lærebokanalyse og Læreplananalyse

Lærebokanalyse og læreplananalyse er forskningsmetoder som bygger på kvalitativ tekstanalyse (dokumentanalyse). Thagaard beskriver kvalitativ metode slik ”Karakteristisk for kvalitativ forskning er at vi søker en forståelse av sosiale fenomener, enten ved en nær relasjon til deltakere i felten ved intervju eller observasjon, eller ved analyser av tekster og visuelle uttrykksformer.”⁴⁹ Dette passer i forhold til oppgaven da jeg skal analysere både tekster og ha intervju. Kjeldstadli skriver at dette er viktig også i historiefaget ved å forklare det slik: ”med kvalitative teknikker søker en å finne ut om noe fantes, hva noe var og betydde.”⁵⁰ Kvalitativ metode blir ofte knyttet til den hermeneutiske tilnærmingen som omhandler å tolke tekster og få forståelse og skape mening ut av tolkningen.

Tolkningsprosessen kan være forskjellig og føre til ulike konklusjoner. Kjeldstadli forklarer også trekant sammenhengen mellom tekst, opphavsmann og kontekst/situasjon. Der han skriver ”uansett tilnærming må en historiker kunne arbeide med og lese mening ut av enkelte

---

⁴⁸ Malt 2007

⁴⁹ Thagaard 2013: 17.

⁵⁰ Kjeldstadli 1999: 183.

tekster.”⁵¹ Dette passer godt i forhold til lærebokanalyse og læreplananalysen da det er viktig å kunne forstå hva de forteller.

På grunn av at jeg skal se på framstillingen av reformasjonen i skolen er lærebøkene en viktig kilde for å få gjennomført dette. I en lærebokanalyse skal man analysere det som står beskrevet i læreboka, man skal se presentasjonen av stoffet i forhold til det større fagfeltet. Gjennom en systematisk analyse kan jeg si noe om lærebøkene som en skriftlig tekst i forhold til temaet reformasjonen. Jeg ser på hvor mye plass reformasjonen får i de nederlandske og norske lærebøker gjennom å analysere teksten, bilder og andre kilder. Diskurs teori sier at alle kulturelle og sosiale produkter som kart kan bli analysert som tekst. Kart, bilder og andre illustrasjoner var ikke i utgangspunktet laget for lærebøker. Derfor må slike elementer bli forstått som kontekst. Disse er allikevel valgt av forfattere som viser til valgene de har gjort i forhold til hvilken kontekst de har lyst til å bruke. Derfor er det viktig å også ser på bildene og hvordan de blir anvendt og hjelper til å konstruere historie og spesielt da kontinuitet og brudd.

Læreplananalyse er en analyse av læreplanen i forhold til noen spesifikke spørsmål. Her fokuserer man på struktur, kompetansemålene, den generelle fagdelen og hva disse bestanddeler inneholder. Læreplanen er laget direkte for undervisningen og skaper rammeverket for historiefaget. Da alt er i utvikling, både historiefaget, samfunnet, skolen, historie fagfeltet er det viktig å kunne sette dette i perspektiv. Overordnet er målet er at dette kan hjelpe til å skape en bærekraftig utvikling av historieutdanning på videregående skolen.

3.1.1 Historie påvirket av dagens syn

Som nevnt tidligere har reformasjonen blitt studert av mange ulike forskere. Disse kan ha en ulik perspektiv og en annen motivasjon for å studere denne perioden. Dette er også poenget til Håkon Rune Folkenborg sin bok *en fortid – mange fortellinger*.⁵² Historie har mange bruksområder som vitenskapelig historiebruk, politisk-ideologisk historiebruk, offentlig

---

⁵¹ Ibid.: 184.

⁵² Folkenborg 2018

historiebruk og kommersiell historiebruk.⁵³ Lærebøker har en del av alle de historie bruksområdene som er nevnt ovenfor. Historie blir påvirket av dagens syn og visa versa. Rekonstrueringen av fortiden blir farget av vårt kollektive minne.⁵⁴ Historie påvirker vår forståelse av samfunnet og forklarer mye av dagens situasjon. Historiografisk henger fortiden og nåtiden nøye sammen og er avhengige av hverandre. Det er viktig å prøve å forstå den aktuelle tidsperioden ut fra dens egne forutsetninger og som en kulturprodukt, men historie blir alltid påvirket av dagens syn.⁵⁵ Denne tvetydigheten gjør det til et komplisert og spennende fenomen.

3.2 Komparasjon

Komparasjonsanalyse kan i historisk kontekst bety at en gjennomfører en analyse av historiske prosesser.⁵⁶ Det jeg skal gjøre er å analysere framstillingen av to sammenlignbare historiske prosesser og hvordan de blir fremstilt i historieundervisningen i Nederland og Norge. Jeg skal prøve å finne likheter og forskjeller mellom disse i forhold til undervisningen. I min oppgave skal jeg sammenligne to bestanddeler, nederlandsk undervisning rundt temaet reformasjonen og norskundervisning rundt temaet reformasjonen. Gjennom komparasjonsanalyse kan vi få forståelse rundt historisk utvikling, endring og ulikhet.⁵⁷ Det Hundstad implisere er at komparasjonsanalyse kan gi oss en fortidsforståelse rundt brudd og kontinuitet, noe som er sentralt for problemstillingen min.

Denne komparasjon skal bidra med å analysere og strukturere kunnskapen vi finner i forskningsmaterialet.⁵⁸ Denne komparasjonens oppgaven er ikke en diakron komparasjon, som Hundstad forklarer som ” diakrone komparasjon tar utgangspunkt i sammenligning over en tidsakse” og ”samtidsopplevelsen som et møte mellom en erfaringshorisont og

---

⁵³ Ibid.: 43-47.

⁵⁴ Stugu 2016: 25.

⁵⁵ Ibid.: 15.

⁵⁶ Kjeldstadli 1999: 263-264.

⁵⁷ Hundstad 2013: 2.

⁵⁸ Ibid.: 1.

fremtidsforventninger.”⁵⁹ Sammenligningen jeg skal gjennomføre er en synkron komparasjon som Hunstad beskriver som en sammenligning av samtids fenomener. Min oppgave er en synkron sammenligning da jeg skal se på undervisningen hvor jeg sammenligner dagens fremstilling av reformasjonen i Norge og Nederland i undervisningen gjennom å analysere lærebøker, læreplaner og lærerintervju.⁶⁰

I den samme prøveforelesning for PhD-graden skriver Dag Hundstad om komparasjon i historieforskningen.⁶¹ Han gir flere argumenter for synkron komparasjon i historieforskningen. Et av disse er at man kan drive forskning på tvers av grenser. Han mener at det å kunne sammenligne på tvers av landegrenser er en unik kilde til å kunne belyse historiske elementer. Han skriver ”*at man blir oppmerksom på fenomener og institusjoner som gjerne tas for gitt i den nasjonale historiografien.*”⁶² Derfor er det et viktig temaet avhandlingen handler om og at slike spørsmål som problemstillingen min blir stilt og fremhevet i historiedebatten.

Komparasjonen av undervisningen i Nederland og Norge medfører også noen overordnede forskjeller i forhold til skolesystem og politiske valg. I analysedelen av denne avhandlingen ser jeg kort på hvor forskjellig disse to nasjonene er i sin utdanningssystem og hva som påvirket direkte skolen og historiefaget.

3.3 Lærerintervju

Intervju er en samfunnsvitenskapelig forskningsmetode. Intervju er den tredje metoden jeg skal bruke, hvor formålet er å få tak i spesifikk data gjennom å intervju noen spesifikke personer - i mitt tilfelle lærere. Bruken av intervju i min masteroppgave skal fungere som en supplerende metode. Grunnen til at jeg vil bruke lærerintervju er fordi det gir et innblikk i hvordan lærere bruker, anvender og formidler reformasjonen ved hjelp av lærebøker og læreplanen. Intervju skal blant annet gi mer forståelse av intervjuobjektets egne erfaringer og

---

⁵⁹ Ibid.: 2.

⁶⁰ Ibid.: 3-7.

⁶¹ Ibid.: 8.

⁶² Ibid.

tanker.⁶³ Dette gir meg innblikk i hvordan lærere påvirker undervisningen av reformasjonen. I boka ”*det vurderende øyet*” skriver Cato Bjørndal om bruken av intervju som en supplerende metode. ”Generelt sett har intervjuet den fordelen at det gir mulighet til å få øye på detaljer som ellers kunne blitt oversett.”⁶⁴ Å bruke intervju kan også medføre noen ulemper, for eksempel det at intervju som metode kan være ganske så tidskrevende. Bjørndal skriver at det krever mye forberedelse, gjennomføring og bearbeiding.⁶⁵ Intervju er en god metode for å kunne forstå perspektivet og ståstedet til personen man intervjuer. Man får litt bedre forståelse enn når man leser, man ser ansiktsuttrykk, hører stemmebruken, kroppsspråk.⁶⁶ Det som er positivt med intervju er at det kan sørge for dybdekunnskaper, men ofte ikke sørger for tilstrekkelig breddekunnskap. I mitt tilfelle i forhold til problemstillingen er jeg mer ute etter dybde enn bredde.

Målet er at lærerintervju skal hjelpe meg å utfylle forståelsen rundt undervisningen av reformasjonen som historisk periode. Jeg har valgt å bruke et noe strukturert opplegg, hvor jeg har valgt temaene med omhu og at spørsmålene er noenlunde bestemt på forhånd. En ulempe med dette er at jeg kan bli for opphengt i å stille spørsmålene i riktig rekkefølge. Intervjuguidene med alle spørsmålene jeg stilte finnes i vedlegg 1.⁶⁷ Rekkefølgen på disse avgjør hvordan hvert enkelt intervju utvikler seg, og i tillegg kan det komme noen uforberedte spørsmål.⁶⁸ Dette fører til at jeg kan ”spille” en del på hvilken retning intervjuobjektet går i. I tillegg blir man da ikke for opptatt av rekkefølgen på spørsmålene. Dette fører til at man kanskje kommer innom et område man ikke hadde tenkt på forhånd, men som i ettertid viser seg å være behjelpelig og interessant i forhold til oppgavens problemstilling.⁶⁹

---

⁶³ Thagaard 2013: 95.

⁶⁴ Bjørndal 2011: 107.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Flere betydningsfulle utviklinger sørget for at jeg ikke hadde mulighet å intervjuer 2 nederlandske lærere. Flere av disse utviklinger lå utenfor min påvirkningskraft.

⁶⁷ Vedlegg 1.

⁶⁸ Thagaard 2013: 98.

⁶⁹ Ibid.

Utvalg av lærere

Jeg har intervjuet to norske lærere i den videregående skole. I utgangspunktet skulle jeg reise til Nederland for å utføre intervjuene med de nederlandske lærerne, men på grunn av uforutsette hendelser fikk jeg ikke gjort dette. Videre måtte det da bli intervju over telefon eller Skype. Da jeg tok kontakt med skolene viste det seg å være svært utfordrende å få kontakt med noen av deres lærere, da de ikke besvarte mine henvendelser, i tillegg sa tiden stopp for å få gjennomført dette. På grunnlag av dette har jeg ikke fått intervjuet mer enn de norske lærerne.

I neste delkapittel vil jeg beskrive hvordan prosessen har vært for intervjuene som jeg har fått gjennomført.

3.4 Selve intervjuet og transkribering

Under intervjuet bruker jeg lydopptaker. Lydopptakene låst inn slik at kun jeg som forsker har tilgang til det. Etter at oppgaven er innlevert og jeg har fått bestått vil lydopptakene bli slettet (Karin's ord). Jeg har i tillegg også prøvd å tilrettelegge for at intervjuet skal finne sted i rolige omgivelser, samt at jeg som forsker skal være en god lytter og ikke avbryte unødvendig.⁷⁰ I ettertid brukte jeg analyselogg hvor jeg skrev ned tanker og spørsmål jeg fikk under transkriberingen. Før intervjuene gjorde jeg intervjuobjektene klar over at de kunne unnlate å svare på spørsmål de på følte var ukomfortabelt å svare på eller som de ikke ønsket å gi et svar på. Jeg har prøvd så langt det har latt seg gjøre å stille åpne, ikke-ledende spørsmål til intervjuobjektene. Jeg opplevde ikke selv å stille ledende spørsmål, men man kan aldri være helt sikker på om intervjuobjektene kanskje ikke følte på dette, uten at de ga noe uttrykk for det.

Lydopptakene har jeg transkribert. Transkripsjon er et språkvitenskapelig virkemiddel for å kunne bearbeide data hvor man overfører lyd til tekst. Dette kan gjøre det lettere for meg å blant annet kunne lese over svarene flere ganger slik at jeg ikke overser funn. Jeg har valgt å bruke en kombinasjon av helhets- og delanalyse for å analysere min innsamlede data.⁷¹ I tillegg har jeg gjort intervjuobjektene anonym ved å kalle intervjuobjektene "lærer A" og

---

⁷⁰ Bjørndal 2011: 111.

⁷¹ Halvorsen 2002: 143.

“lærer B”, slik at de ikke kan bli gjenkjent. For eksempel når en av intervjuobjektene sier noe om skolen eller distriktet har jeg unnlatt å skrive det ned.

3.5 Etiske retningslinjer

Forskningen skal ikke skade andre eller sørge for direkte negative virkninger. Den enkelte forsker har et selvstendig ansvar for å følge anerkjente forskningsetiske normer i alle ledd av forskningsprosessen.⁷² Da alt av data og personopplysninger jeg benytter meg av blir anonymisert, har jeg ikke noe form for meldeplikt til NSD⁷³. Det samme gjelder for meldeplikt i Nederland. Det etiske rammeverket har også vært viktig da jeg har sammensatt dokumentet, forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet som kan finnes i vedlegg 3.⁷⁴ Dokumentet om forespørsel om deltakelse ga intervjuobjektene informasjon i forhold til hva oppgaven går ut på og ellers generell informasjon.

Videre er det også andre etiske retningslinjer og ta hensyn til, slik som informert samtykke, konfidensialitet, anonymitet og reliabilitet og validitet. *Informert samtykke* handler om at personene man intervjuer skal informeres om blant annet hva undersøkelsen går ut på, hvordan forskeren sikrer anonymitet, hvordan svarene blir lagret/tatt opp og hvordan disse blir brukt i oppgaven. Og etter dette vil personene kunne gjøre et fritt samtykke. Inn under dette kommer også intervjuobjektets frihet til når som helst å avbryte deltakelsen av undersøkelsen/intervjuet.⁷⁵ Videre handler *konfidensialitet* om at intervjuobjektet har krav på at all informasjon om dem og som de gir, blir behandlet konfidensielt. Dette betyr for eksempel at deres informasjon skal være låst inne slik at ingen uvedkommende har tilgang til dette, samt at deres identitet holdes anonymt.⁷⁶ I forhold til anonymitet har jeg valgt å kalle intervjuobjektene med kjønnsnøytrale navn (se delkapittel overfor) for å sikre deres identitet både i denne oppgaven og i transkripsjonen.^{77 78} Det er tolkningen av dataene som skal

---

⁷² Kunnskapsdepartementet 2018

⁷³ Norsk senter for forskningsdata 2018

⁷⁴ Vedlegg 2.

⁷⁵ Thagaard 2013: 26.

⁷⁶ Ibid.: 28.

⁷⁷ Ibid.

valideres (gyldiggjøre). Etikk er viktig for validitet og reliabilitet, at forskningen blir gjort på sanne premisser som skal føre til en sann konklusjon. Dette har også med en etisk forståelse rundt forskning å gjøre. De etiske retningslinjer påvirker studiets troverdighet. Ærlighet er derfor et viktig element forskere burde tenke over når de holder på med forskning.

3.6 Feilkilder

Under hele forskningsprosessen kan det oppstå feilkilder. Et eksempel på feilkilder som kan påvirke oppgaven og som ikke er en korrekt framgangsmåte, er ledende spørsmål. Uten at man er klar over det kan man til en viss grad stille ledende spørsmål. Ledende spørsmål påvirker forskningen da man er ute etter et visst svar, noe som påvirker intervjuets kompatibilitet (reliabilitet) og validitet. Ledende spørsmål er derfor et problem for selve forskningen og oppgaven. Derfor skal man som forsker være forsiktig med å få vise forventinger til intervjuene, da de kan alltid utvikle seg ganske forskjellig.

I tillegg så har alle metoder ofte fått noe form for kritikk. For eksempel har bruken av komparativ metode blitt kritisert for å kunne bli for strukturalistisk og at dette fører til historiske representative feil. Komparasjon er et verktøy, en tilnærming eller en metodologi.⁷⁹ Det vil si at denne metoden er en av flere tilnærminger som kan brukes for å kunne undersøke.

Forskning er en komplisert prosess hvor man må avveie og gjennomtenke valgene en gjør. Feil kan oppstå og det er viktig å være ærlig i å kunne anerkjenne. Gjennom å anerkjenne sine feil kan man forbedre det til neste gang. Det er forskjell mellom feilkilder og usikkerhet, men usikkerhet kan utvikle seg i etterkant av gjennomføringen av undersøkelsen til en feilkilde.

---

⁷⁸ Da jeg i ettertid opplevde flere hinder som førte til at jeg ikke kunne gjennomføre intervjuene med 2 nederlandske lærere, har jeg bare intervjuet 2 lærere. Begge var norske og videre blir de beskrevet som Lærer A og Lærer B.

⁷⁹ Hundstad 2013: 1.

4 Kapittel: Analyse av læreplan, lærebok og lærerintervju

Undervisningen norske og nederlandske elever får kan antas delvis å være lik og ulik. Mellom norske elever er det sannsynligvis en del forskjeller. Undervisningen i skolen blir påvirket av noen sentrale bestanddeler, læreplaner, lærebøker og lærere. Læreplaner og lærebøker er noe som kan danne en del fellestrekk i undervisningen. Men ulik tolkning av kompetansemålene i historie og den generelle delen av læreplanen sørger for at undervisningen blir forskjellig og elevene får en ulik oppfatning av historiefaget og historie som vitenskap. I Norge og Nederland blir kompetansemålene aktivt brukt og anvendt i lærebøkene for å kunne vektlegge hva som er sentral og hvor mye vekt de ulike temaene burde få. Kunnskap rundt lærebøker er den delen av det Lyngnes & Rismark skriver om den lærende skolen og at det skal være kompetanseutvikling og kunnskapsspredning.⁸⁰ Kunnskap rundt lærebøkene er viktig for læreres kompetanseutvikling rundt anvendelse og virkningene av lærebøkene på elevene. De ulike bestanddeler som jeg har analysert påvirker undervisningen rundt reformasjonen er læreplanen, lærebøker, og lærere(intervju). Dette kan gi oss svar på hvordan undervisningen er og hvordan den er lik og ulik mellom Norge og Nederland. Først skal jeg legge et grunnlag for hvordan de overnevnte bestanddeler blir påvirket av politikk og skolesystemet.

4.1 Politikken og skolesystemets påvirkning på historieundervisning.

Det å analysere hvordan skolekulturen i ulike land er kan forklare noe i forhold til undervisningen. Det kan tenkes at politikk og kultur er en viktig faktor for undervisningen. Spesielt for fag som står åpen for ulike faglige perspektiv. Skolekultur blir påvirket av fortiden og lover rundt undervisning og skole. Måten skolesystemet er bygd opp på og hvordan det blir tilrettelagt for undervisning og fag er grunnleggende.

En kort introduksjon i den nederlandske skolen er sentralt for å videre kunne forstå valgene som er blitt gjort i undervisningen. I Nederland begynner barn på skolen året de blir 4 år. De starter på en grunnskole kalt for "*Basis school*". Grunnskolen har 8 trinn som er obligatorisk for alle i barn i Nederland. Etter de 8 årene starter elevene på videregående. Det finnes 3 hovedlinjer de kan starte på. Hvilken skole de starter på blir påvirket av hvordan eleven scorer på 2 nasjonale tester. Etter denne grunnskolen blir de veiledet til den neste skolen der de kan

---

⁸⁰ Lyngnes 2014: 193.

gå enten 4, 5 eller 6 år. Den 4-årige retningen kalt *VMBO* som står for en forberedende sekundær yrkesutdanning. Den 5-årige retningen kalt *HAVO*, høyere almen videre utdanning. Den siste er den 6-årige retningen kalt for *VWO* som står for forberedende vitenskapelig utdanning. Lærebøkene og læreplanen jeg har sett på er en del av *VWO*-utdanningen. Dette har jeg gjort på grunn av dette er mest kompatibel nivåmessig i forhold til den norske studiespesialisering. I tillegg er elevene da på dette tidspunktet i samme aldersgruppe. På denne *VWO*-retningen i Nederland må alle elever velge mellom 4 ulike fagkombinasjoner på slutten av det tredje året (tredje av seks). De kan velge mellom natur og teknikk, natur og helse, kultur og samfunn eller økonomi og samfunn.⁸¹ Det er kun når elevene velger en av de siste to fagkombinasjoner at historie blir et obligatorisk fag. Historie i Norge i motsetning til Nederland er et obligatorisk fellesfag på Vg2 og Vg3.⁸² På Vg2: 56 årstimer og på Vg3 113 årstimer, totalt: 169 årstimer⁸³. Temaet reformasjonen blir behandlet i VG2 da historieundervisningen går fram til ca. midten av 1700-tallet. Historie i Nederland er 480 timer på kultur og samfunn og 440 på økonomi og samfunn. Disse timene er fordelt over 6 år og tildelt noen spesifikke trinn.

Grunnleggende ser skoleoppsettet i Nederland ganske så ulikt ut i forhold til den Norge. Fagene er til en viss grad vektlagt på en annen måte. Gjennom analysen av skolesystemet viser det seg at historiefaget i Nederland på videregående skole er et valgfag. Dette fører til at historie på det nivået vi kjenner til på videregående skole blir valgt av bare en liten gruppe elever. Dette er politisk vedtatt og det foregår diskurs rundt akkurat hvilken fag burde være primærfag og valgfag. Historiefaget er både et dannelses fag i Nederland og Norge. Dette betyr at kompetansen elevene skal få av å ha det i skolen skal hjelpe til å forstå seg selv bedre og gi innsikt i omverden. For eksempel er historiefaget der man lærer rundt demokratiutviklingen noe som kan hjelpe til å danne innsikt og forståelse rundt hvordan elevene mener samfunnet burde være. Når elevene er blitt myndig får de stemmerett og da er det viktig at de har en forståelse rundt dagens samfunn og ens fortid.

---

⁸¹ Rijksoverheid: "Hoe zit het vwo in elkaar".

⁸² Utdanningsdirektoratet 2009

⁸³ Ibid.

Artikkel 23 av den nederlandske grunnloven omhandler offentlig og spesiell utdanning.⁸⁴ I denne grunnloven står det beskrevet 8 lover. Lovene forklarer at utdanning skal være fri og ærbødig overfor religiøs overbevisning og livssyn. I tillegg skal offentlige og private skoler få statlig støtte. Dette skillet mellom offentlig og private(spesiell) skoler er viktig.

Offentlige skoler er skoler som er åpen for alle elever og lærere. Undervisningen blir ikke påvirket av ens religiøse overbevisning eller livssyn. Staten har et ansvar for å sørge for at barn i alle deler av landet har tilgang til offentlig skole.

Private skoler blir beskrevet slik av staten:

“Bijzondere scholen geven les vanuit een bepaalde richting, dat is een godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging. Een bijzondere school komt meestal tot stand, omdat ouders behoefte hebben aan een school van een bepaalde godsdienstige of pedagogische richting”⁸⁵.

Oversatt betyr dette at spesielle(private) skoler gir undervisning ut fra en spesifikk retning, enten en religiøs eller livssynsoverbevisning. Private skoler blir ofte dannet på grunn av at foreldre har et ønske eller trenger en skole med en vis religiøs eller pedagogisk innstilling. Videre gir de 5 eksempler på religiøse skoler; hindu, islamsk, protestantisk-kristen, reformatorisk og til slutt romersk katolsk. I tillegg til dette gir de 3 eksempler på private pedagogiske skoler som Montessoriskoler, Dalton skoler og Jenaplan skoler. Private skoler kan kreve at lærere og elevene deler den spesifikke religiøse troen eller livssynet skolen har. Denne politiske tanken rundt frie skoler påvirker undervisningen. Det at elevene på private skoler får til dels forskjellig undervisning da det ofte foregår forkynnelse på disse religiøse skoler for eksempel gjennom felles morgenbønn. Det kan også stille spørsmål om de klarer å være nøytrale i fremstillingen av religiøse og historiske elementer som ikke tilsvarer og passer sin egen religiøs overbevisning eller livssyn.

---

⁸⁴ Artikkel 23 2008.

⁸⁵ Rijksoverheid 2005

Det finnes til en viss grad noe lignende i Norge. Loven om frittstående skoler (friskoleloven)⁸⁶.

”Formålet med denne lova er å medverke til at det kan opprettast og drivast frittstående skolar, mellom anna skolar oppretta av religiøse og/eller etiske grunnar og skolar oppretta som eit fagleg-pedagogisk alternativ, slik at foreldre og elevar kan velje andre skolar enn dei offentlege, jf. lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett § 2 nr. 2.”⁸⁷

“§ 2-3. Innhald og vurdering

Skolen skal drive verksemda si etter læreplanar godkjende av departementet. Det må gå fram av planen kva slag vurderingsformer og dokumentasjon skolen skal nytte.

Frittstående grunnskolar skal anten følgje den læreplanen som gjeld for offentlege grunnskolar, eller læreplanar som på annan måte sikrar elevane jamngod opplæring, jf. opplæringslova § 2-1 første ledd. Elles har skolen sin undervisningsfridom.

Frittstående vidaregåande skolar godkjende etter § 2-2 bokstav a til d skal gi elevane opplæring i samsvar med den generelle delen av læreplanen og dei fagspesifikke læreplanane for den offentlege skolen. Skolar godkjende etter § 2-2 bokstav a og b kan likevel gjere unntak frå dei offentlege planane der dette er grunnlagt med formålet til skolen. Frittstående skolar godkjende etter § 2-2 bokstav e skal ha læreplanar som er på nivå med offentleg vidaregåande opplæring.”⁸⁸

Norges lover beskriver de frittstående skoler skal følge godkjente læreplaner. Dette kommer ikke like godt fram i de nederlandske lovene. Selv om det står i den norske loven at skolen skal følge læreplanene vet vi svært lite rundt hvordan lærere ved religiøse skoler velger å fylle inn kompetansemålene. Spesielt når det kommer til historiefaget så er det veldig avhengig av lærernes skjønn og valg. Læreren har mye frihet så lenge de følger kompetansemålene. På grunn av at disse kompetansemålene er veldig åpne kan man med ganske stor sannsynlighet konkludere med at elever ved ulike skoler får ulik kunnskap og informasjon. Ved at det er lov

---

⁸⁶ Friskolelova 2003

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

med frittstående videregående skoler åpner det opp for noen spørsmål. Hvordan påvirker ens trosretning undervisningen og overførselen av kunnskapen. F.eks hvordan konstruere lærere på en katolsk skole reformasjonen i undervisningen på 2. eller 3. året? Når ens eget livssyn står i kontrast med hva en som lærer må lære elevene kan det tenkes at det ubevisst påvirker elevene.

Et annet element som spiller inn i undervisningen av reformasjonen er selve skoletradisjonen. Hvordan har skolens historieundervisning blitt preget av historiografien og i hvilken grad la skolen seg påvirke av den vitenskapelige historiografien.

I et historisk perspektiv kan vi tenke at undervisningen og skolen har blitt påvirket av reformasjonen. I hvilken grad dette fortsatt er tilfelle er vanskelig å si på grunn av at det ikke finnes noen direkte historiske linjer. Det kan tenkes at reformasjonen førte til at kirken skulle få en større rolle i undervisningen av den vanlige befolkningen. Vroede skriver at skolevesenet og undervisningen etter reformasjonen ble preget av det kirkelige bruddet.

“Både i det nordlige og sørlige Nederlandene var folksundervisningen på 1600-tallet påvirket av reformasjonen og motreformasjonen.”⁸⁹

I forhold til lovgivningen og beskrivelsene rundt friskolene virker det som skolene i Nederland har mer friheter i forhold til undervisningen enn de norske skoler, selv om begge kjenner til friskole konseptet. Historisk sett har Nederland vært kjent for sine lovmessige friheter og ens aksept av mangfold.

Det er ikke mulig å trekke noen direkte konsekvenser ut fra disse bekreftelser rundt friskolene. Det eneste en kan si er at det er en mulighet for at ens religiøse og livssyn påvirker historie undervisningen, og mer enn en mulighet er det ikke. Undervisningen kan være veldig forskjellige, noe som ikke implisere at noe er feil og noe er riktig. Skolen blir preget av mangfold og dette kan i seg selv både være negativ og positiv.

---

⁸⁹ Vroede 1977: 182.

4.2 Læreplaner

Kunnskapsløftet fra 2006 påvirker i en stor grad den pedagogiske tanken rundt hvordan skolen skal legge til rette for læring og hvordan skolesystemet er bygd opp.

En grunnleggende differanse mellom Nederland og Norge er læreplanen. Læreplanene og den generelle delen⁹⁰ fra kunnskapsløftet i 2006 er flere omfattende dokumenter som inneholder målsetninger og et rammeverk for undervisningen i den norske skolen. I Nederland blir dette løst forskjellig og bruker ikke en slik læreplan som Norge bruker. I Nederland bruker de en syllabus for den sentrale historieeksamen for faget. Dette er et dokument som blir gitt ut nesten årlig, og er direkte rettet mot en obligatorisk eksamen alle elevene som har historie som fag må ta på slutten av året.

4.2.1 Norske læreplaner – K-06

På den norske videregående skole kommer reformasjonen som tema fram i to ulike fag, historie og RE (Religion og Etikk). I dette delkapitlet blir jeg å se på tre deler av læreplanen, den generelle delen, overordnet del for RE og Historiefaget og kompetansemålene.

Den generelle delen av læreplanen

I den generelle delen av læreplanen blir det nevnt at ” Oppfostringa skal tuftast på grunnleggjande kristne og humanistiske verdiar, og bere vidare og byggje ut kulturarven, slik at ho gir perspektiv og retning for framtida.”⁹¹ Kulturarv er ofte et av begrepene som kommer fram i diskusjonen rundt undervisningen av kristendommen i skolen. Argumentet er at kristendommen er en del av den norske kulturelle historien og derfor burde være en del av skolen. Ingen kan nekte for at kristendommen har påvirket og preget historien til Norge. Derfor mener de utvalgte som står ansvarlig for læreplanen at det er viktig å vite hvordan og hvorfor. Reformasjon er en del av kristendomshistorie. Norsk kulturarv blir knyttet direkte opp mot norsk kristendom og dens historie og da indirekte opp mot reformasjonen da dette har vært med på å danne norsk religiøsitet i stor grad.

---

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Utdanningsdirektoratet 2015

I den generelle delen av læreplanen under det meningsseekende mennesket blir det skrevet at: “Oppfostringen skal baseres på grunnleggende kristne og humanistiske verdier, og bære videre og bygge ut kulturarven, slik at den gir perspektiv og retning for fremtiden.”⁹² “Den kristne tro og tradisjon utgjør en dyp strøm i vår historie - en arv som forener oss som folk på tvers av trosretninger. Den preger folkets livsnormer, forestillingsverden, språk og kunst.”⁹³ Begge disse sitatene viser til en gjennomgående tanke i læreplanen rundt kristne og humanistiske verdier. Under det integrerte menneske finnes det noen formål, en av disse er: å gi fortrolighet med vår kristne og humanistiske arv - og kjennskap til og respekt for andre religioner og livssyn. Dette påvirker i stor grad måten vi underviser på som lærer da disse er retningslinjer alle skal forhold seg til. Disse referansene til kristen kulturarv åpner opp for nye spørsmål da det er åpen for tolkning rundt hvordan dette burde påvirke undervisningen. Det at denne kristne kulturarven er vektlagt til de grader det er gjort i den generelle delen av læreplanen viser hvorvidt de ønsker å poengtere dette. Bruken av ordet ”fortrolighet” i forhold til vår kristne kulturarv er påfallende da dette kan tolkes at undervisningen skal på en måte være tillitsfull overfor kristendommen. Dette åpner opp for nye spørsmål som for eksempel hva legges i dette og i hvilken grad skal dette være tilfelle. Dette kan trekkes inn i forhold til undervisningen av reformasjonen og alt annet religionshistorie. Det kan tenkes at vi indirekte underviser fra et visst kjent norsk eller europeisk syn på historie der vi vektlegger elementer som passer inn i vår forståelse og perspektiv. Den generelle delen argumenterer for at gjennom vår kristne fortid har vi tilegnet oss noen viktige elementer som står sentral i skolen og vi burde lære den neste generasjonen om.

Kompetansemålene i læreplanen

Kompetansemålene rundt tidsperiode ”tidlig nytid” og ”reformasjonen” viser til et grunnlag for hva elevene lærer om. Læreplanene er vesentlig for å kunne forstå valgene og grunnlaget for lærebøkene. Periodisering og inndelingen av faget gjennom kompetansemålene gir direkte forståelse rundt brudd og kontinuitet. Kompetansemålene fra den norske historielæreplanen fra utdanningsdirektoratet er:

---

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

”Gjøre rede for næringsutvikling i Norge fra ca. 1500 til ca. 1800 og analysere virkningene for sosiale forhold i denne perioden.”⁹⁴

”Gjøre rede for utviklingen og endringen av styringsformer i Europa fra slutten av middelalderen til siste del av 1700-tallet.”⁹⁵

”Presentere et emne fra middelalderen ved å vise hvordan utviklingen er preget av brudd eller kontinuitet på et eller flere områder.”⁹⁶

Kompetansemålene fra RE-læreplan fra utdanningsdirektoratet er:

”Gjøre rede for eksempler på kontinuitet og forandring i kristendommens historie i og utenfor Europa.”⁹⁷

”Presentere to konfesjonelle utforminger av kristendommen i dag.”⁹⁸

Disse kompetansemålene er gjeldende for historie på VG2 og VG3.

Når man studerer disse kompetansemålene ser man at de er ganske åpne. Dette fører til at det er mulighet for å tolke de forskjellig, noe som kan føre til ulike perspektiv som påvirke undervisningen og kan skape store forskjeller i forhold til hvordan kompetansemålet blir faglig fylt inn. En kan argumentere for at dette kan både styrke og svekke undervisningen og dette er avhengig av og krever god didaktisk og historisk kompetanse blant historielærere. Kompetansemålene er med å på danne en rødt tråd gjennom historie som skal hjelpe elevene til å forstå dagens samfunn. Likevel blir opplever jeg når jeg har analysert at

---

⁹⁴ Utdanningsdirektoratet 2009

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Utdanningsdirektoratet 2006

⁹⁸ Ibid.

kompetansemålene ikke direkte blir knyttet opp mot dagens samfunn. Grunnen til dette kan tenkes å være at de da blir veldig spesifikke og mindre åpne for lærerens påvirkning.

I det første kompetansemålet i historie skal elevene kunne analysere virkningene for sosiale forhold i perioden 1500 til ca. 1800. Spørsmålet som oppstår er i hvilken grad reformasjonen påvirket de sosiale forholdene. Dette kompetansemålet åpner opp for temaet reformasjonen da religiøsitet hadde stor påvirkning på samfunnet. Reformasjonen påvirket sosiale forhold i Norge. Det ble store endringer i kirkens maktposisjon i samfunnet. Det andre kompetansemålet omhandler utviklingen og endringen av styringsformer i Europa fra slutten av middelalderen til siste del av 1700-tallet. Reformasjonen fikk ulike konsekvenser og endrer mye av den institusjonelle makten kirken hadde. Det førte til maktendringer i samfunnet som for eksempel påvirket maktforholdet mellom kongen, geistligheten og resten av samfunnet. Kongen skulle få mye av den makten geistligheten hadde hatt før reformasjonen, f.eks gjennom å bli jordeier over de tidligere kirkelige eide områder. Dette kompetansemålet åpner også opp for temaet reformasjonen da reformasjonen var sterkt påvirket av konger, geistligheten/paven og andre samfunnsborgere. Det tredje kompetansemålet for historiefaget omhandler brudd og kontinuitet i middelalderen. Det er ulike oppfatninger av hvor middelalderen starter og ender. I norsk historisk kontekst er slutten av middelalderen ved årstallet 1536-37 som er starten av reformasjonen i Norge. Det tredje kompetansemålet kan da knyttes til dette da det er mulig å oppfatte reformasjonen som det siste bruddet i middelalderen eller overgangen til tidlig nytid.

Det første kompetansemålet fra RE-læreplanen beskriver at elevene skal gjøre rede for eksempler på kontinuitet og forandring i kristendommens historie i og utenfor Europa. På grunn av at reformasjonen er en av de store historiske forandringene i kristendommens historie er dette et viktig element i kompetansemålet. De to største forandringene i kristendommens historie har kommet fra kirkesplittelse gjennom det store skismaet i 1054 og reformasjonen. Det store skismaet er splittelsen mellom øst-og vestkirken og sørger for to kristne retninger - den katolske kirken og den ortodokse kirken. Reformasjonen er nok det største eksempelet i vår del av verden. I tillegg er dette nærmere i tid og påvirker vårt samfunn mer i dag, da det er 500 år siden reformasjonen og nesten 1000 til det store skismaet kan det knyttes lettere dagens samfunn. Det andre kompetansemålet omhandler at eleven skal

kunne presentere to konfesjonelle retninger av kristendommen i dag. Det finnes mange ulike retninger de kan velge, men katolisisme og protestantisme er to av disse.

Brudd og kontinuitet i “formål for historiefaget” og “kompetansemålene”

Brudd og kontinuitet blir beskrevet i læreplanen som kontinuitet og endring. “I hovedområdet vektlegges kontinuitet og endring i utviklingen av samfunn, og mennesket som aktør i historiske prosesser, både som individ og i gruppe.”⁹⁹ Reformasjonen er et godt eksempel på endring i samfunn på den religiøse siden som påvirket mennesket som individ og gruppe. De vektlegger at elevene skal kunne noe om historiske samfunn og hvordan mennesket påvirker disse samfunn. Flere av kompetansemålene inneholder akkurat bruken av disse to begrepene kontinuitet og brudd. Det er interessant at de skifter begrepet ”endring” til ”brudd” selv om disse er synonymmer. Dette er interessant fordi det kan tenkes at begrepet ”brudd” kan oppfattes som mer radikalt enn begrepet ”endring”. Lesere kan bli påvirket av dette når de leser kompetansemålene og skal tilskrive noe historisk verdi. Dette kan være tilfelle blant elevene da de i liten grad er trent eller vant til historiefagets begrepsbruk.

4.2.2 Den nederlandske læreplanen for Historie (Syllabus)

Nederland løser bruken av læreplanen noe forskjellig fra Norge. Det som kan sammenlignes med den norske fagplanen er den nederlandske ”Syllabus” som the cambridge dictionary forklarer som: ”a plan showing the subjects or books to be studied in a particular course, especially a course that leads to an exam.”¹⁰⁰ De har satt sammen et eksamensprogram for historiefaget som inneholder noen slags sentrale ”kompetansemål” som elevene burde kunne svare på. I grunn viser Syllabusen til ulike tema eller historiske hendelser elevene burde kunne forklare. Dette er hvordan de beskriver temaet reformasjonen:

”De protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had.”¹⁰¹ som oversatt betyr: ”Den protestantiske reformasjonen som sørget for en splittelse i den kristne kirke i Vest-Europa.”

---

⁹⁹ Utdanningsdirektoratet 2009

¹⁰⁰ Dictionary Cambridge

¹⁰¹ College voor Toetsen en Examens 2018: 15

I Nederland har ingen elever som går på den offentlige skolen religionsundervisning, og dermed er det ingen nederlandske skolefag som kan sammenlignes med RE-faget i Norge. Dette påvirker i stor grad muligheten til å lære elevene rundt kristendommens historie og da også reformasjonen. Det er kun i historiefaget hvor elevene får kjennskap til kristendommens historie. Som tidligere beskrevet og avgjørende å poengtere er at dette heller ikke er et obligatorisk fag på 5. eller 6. året på videregående skole.

Syllabusen sier at funksjonen av syllabus er for å sette en lærer i stand til å forme seg et godt bilde rundt hva som blir viktig på "sentraleksamen" og hva en av oppgavene kan handle om.¹⁰² De beskriver i selve Syllabus at dokumentet er et hjelpemiddel. Departementet for utdanning, kultur og vitenskap etterspurte "College voor Toetsen en Examens" til å sammensette denne Syllabusen.

Brudd og kontinuitet

Syllabusen nevner tre elementer som spiller inn i historieforståelse: tid, tolkning og dagens betydning. Under disse tre fins det noen flere historiske elementer som: periode og kronologi, kausalitet, brudd og kontinuitet, lokalitetsrelasjon, kilde og spørsmålsstilling og gi betydning til tanker rundt fortiden. Brudd og kontinuitet blir nevnt spesifikt under tid og perioder. Den beskriver at kandidatene (elevene) skal kunne skille mellom brudd og kontinuitet i historiske prosesser. De skal kunne skille mellom ulike brudd, spesielt i tempo, lengde, omfang, og intensitet. I tillegg i forhold til en politisk, sosialøkonomisk og kulturell side. Videre skal de anerkjenne at hver tidsperiode har materielle og immaterielle spor. De skal kunne behandle forskjellen mellom unike og generiske betydninger av historiske konsepter som: føydal, imperialism, sentralisering, demokrati, borgerskap, krig og lignende i ulik tid og sted. Til slutt skal de kunne forklare at hver tanke rundt brudd og kontinuitet er en tolkning. Dette siste poenget er viktig da dette sørger for ulik historieforståelse og ulike perspektiv. Det viser at tolkning er et viktig element i historieforståelse og hjelper elevene til å forstå at det finnes ulike perspektiv. Mange av disse elementene syllabus beskriver kan knyttes godt til temaet reformasjonen. For eksempel kan reformasjonen knyttes til både en politikk og kultur i et historisk perspektiv. Reformasjonen kan også bli historisk konstruert gjennom å se på lengde, omfang og intensitet.

---

¹⁰² Ibid.: 5.

4.2.3 Sammenligning av læreplan Norge og Nederland

Etter å ha analysert begge læreplaner så viser det seg at de har del fellestrekk, men samtidig også er de ulike på flere punkter. Mye av historiemetodikken er ganske like. Dette kan nok skyldes at historiografien i disse nasjonene har en ganske så lik forståelse rundt historie som vitenskap. Noen eksempler i forhold til hva som er lik er bruken av begrepene brudd og kontinuitet, forholdet til tid og kronologi. Årsaken til hvorfor metodikken kan være nokså lik er at den metodiske historiografien er blitt drøftet internasjonal og det er etablert noen sentrale elementer.

Begrepsbruket i læreplanene viser til hva de vektlegger. Ordet ”*reformasjon*” blir ikke nevnt en eneste gang i det norske læreplanen. I tillegg blir ordene ”*kristendom*” og ”*religion*” heller ikke nevnt. Dette er interessant fordi dette står litt i kontrast i forhold til det som blir skrevet i formålet med historiefaget.¹⁰³ Det kan tenkes at grunnen til dette kan være at disse temaene og begrepene stort sett er forbeholdt for RE-faget. Begrepet “reformasjon” kommer ikke fram i læreplanen *Religion og Etikk*. I den nederlandske syllabus blir ordet ”reformasjon” nevnt tre ganger, men blir brukt i samme setning hver gang. Hovedformålet er å kunne forklare hvorfor det oppstår opprør i Nederland mellom 1515-1572. Religion blir nevnt flere ganger og virker som et sentralt element i hvert fall på 1500-og 1600-tallet.

Det virker til at Nederland gjennom sin eksamensbok *GS Sammenvatting* og sin obligatoriske avsluttende eksamen er mer opptatt av denne sluttvurderingen. Fokuset på dette gir inntrykk at dette også påvirker undervisningen av historiefaget i Nederland. Norge har et annet eksamensoppsett hvor historie er et muntlig eksamensfag, og siden elevene vil kunne trekkes opp i så mange forskjellige fag, vil det være en lavere sannsynlighet for å bli trukket opp i eksamen i faget, i forhold til historiefaget i Nederland. Hvis fokuset på eksamen er stor kan dette komme til å påvirke undervisningen og oppleves som et mål i seg selv for historiefaget. Konsekvensen av dette kan bli at interessen for læring enten blir større eller mindre. Læringsstrategiene lærere anvender kan også bli påvirket og endre seg av denne grunnen.

---

¹⁰³ Utdanningsdirektoratet 2009

4.3 Reformasjonen i lærebøkene

Reformasjonen utviklet seg til en viktig historisk hendelse for mange nasjoner i Europa. Det som er interessant å finne ut av er hva som har endret seg og hvordan Nederland og Norge ble påvirket av reformasjonen og hvordan lærebøkene presenterer dette temaet. Det er viktig å vite hvordan Nederland og Norge fremstiller reformasjonen og om det er noen sentrale forskjeller i lærebokfremstillingen. Hvorfor dette er viktig blir beskrevet i kapittel 3, spesielt underkapittel 3.2 *Komparasjon* hvor jeg forklarer hvorfor komparasjon er viktig. I tillegg har det en didaktisk verdi hvor vi kan finne ut hva som skjer i forhold til undervisning i andre nasjoner. Først vil jeg gi en kort forklaring hvorfor det er viktig å analysere lærebøker, etter dette analyserer jeg en tabell i forhold til reformasjonens plass i lærebøkene.

Lærebøker har ulike funksjoner, hvor de blant annet kan brukes som verktøy for å danne nasjonal identitet. Historie er et dannelsesfag og derfor er lærebøker aktivt med på å danne elever til å bli selvstendige individer. “Den nærliggende oppgaven hadde vært å avdekke hvordan utviklingen av skoleundervisningen – ved læringsmål, pedagogiske idealer, samfunnspolitiske målsettinger, ja «tidsånden» – reflekteres i lærebøkens fremstilling av reformasjonen.”¹⁰⁴ Dette er i utgangspunktet jeg gjør og da spesifikk rundt temaet reformasjonen. Utsagnet til Oftestad viser til at det er et kompleks didaktisk tema. Det jeg har erfart gjennom praksis og i jobb er at bruken av lærebøker er stor i den norske videregående skole. Mange elever vil at alt av lærestoffet skal stå beskrevet i læreboken slik at de har oversikt over hva de eventuelt må kunne til en eksamen. Jeg erfarte dette gjennom spørsmål jeg ofte opplevde å bli stilt: ”men hvor står dette i boka?” eller ”jeg finner dette ikke noe sted i læreboka”. Dette viser at noen skoler har en sterk lærebokkultur og at lærebøker har en betydelig autoritet i undervisningen. Lærer A nevner dette også i intervjuet: ”Elevene synes at læreboka er en trygghet, det er lettere å bare slå opp der og finne informasjonen. Det er stor forskjell mellom elevgrupper, noen liker læreboka, noen liker ikke den.” og ”lett å forholde seg til.”¹⁰⁵ Dette er en personlig erfaring fra en lærer som gir oss innsyn i undervisningen når det gjelder lærebokbruken i Norge. Det lærerens utsagn belyser kan ha ulike konsekvenser. Alt dette kan hjelpe oss til å forstå hvordan lærebøker blir anvendt i skolen. Sitatene fra de

---

¹⁰⁴ Oftestad 2018: 145.

¹⁰⁵ Lærer A.

lærere viser til hvorfor det er viktig å analysere lærebøker da disse ikke ser ut til å forsvinne snart ut av den norske skolen.

<u>Lærebøker</u>	<u>Antall sider Reformasjonen</u>	<u>Totalt antall sider i boka</u>	<u>I prosent</u>
<i>Memo</i>	7	388	1,8%
<i>Feniks</i>	6	349	2%
<i>Eksistens</i>	7	380	1,84%
<i>Perspektiver</i>	10	602	1,66%
<i>Alle tiders historie</i>	13	577	2,25%
<i>GS Sammendrag</i>	1	82	1,21%

Tabell 1

Tabell 1 viser hvor mange sider lærebøkene hovedsakelig har og hvor mange sider som er dedikert til temaet reformasjonen. Det er viktig å få fram at det er vanskelig å komme med nøyaktige sidetall da det til dels er konsekvensen av reformasjonen som kommer fram på sider som omhandler andre tema. Det er interessant at temaet til en viss grad har fått ganske så lik plass i lærebøkene, rundt 2%. Dette er en av de første likhetene jeg oppdaget mellom Nederland og Norge i forhold til lærebøker. Det kan ikke trekkes noen særlig store konklusjoner ut av dette, men det er avklart at reformasjonen som tema for ganske så lik spalteplass. Dette gir også et partielt svar på underproblemstillingen min rundt hva likhetene og ulikhetene mellom Norge og Nederland er i forhold til reformasjonens framstilling. Selvfølgelig er det viktigere å analysere kvaliteten av teksten enn omfang av teksten, men det hjelper til å skape et helhetsbilde. Tabell 1 forteller at de ulike lærebokforfattere til de forskjellige lærebøkene har gjort ganske så like valg, når det gjelder plassen reformasjonen har fått i forhold til de andre historiske temaene. Det at de har brukt bortimot samme antall sider kan ha ulike forklaringer. En forklaring kan tenkes å være at forfattere til disse utvalgte lærebøkene anser reformasjonen til å være like viktige. Dette kan delvis påvirke undervisningen i Norge og Nederland, da det kan være på grunn av at skolene ikke er

forpliktet til å bruke noen spesifikke lærebøker. Skolene står ganske fritt i å fylle inn faget slik de ønsker med eller uten lærebok.

4.3.1 Reformasjonen i norske lærebøker

Jeg har valgt ut noen spesifikke funn fra vært lærebok. Jeg har vurdert hva som er påfallende og interessant i forhold til tabell 2 som jeg laget etter analysen av reformasjonen.¹⁰⁶ Noen ganger er det fellestendenser i for eksempel to eller tre bøker og da tar jeg det som et samlet punkt.

Perspektiver

Perspektiver er den første norske læreboka jeg har analysert. Denne læreboken har primært blitt skrevet av seks forfattere med ulik bakgrunn og tilknytning til historiefaget. Til lærebokas navn er det tilknyttet en nettside med en god del informasjon, blant annet kompetansemål til hvert kapittel, ressursbank, eksamen og hva perspektiver er. Lærebokas nettside kan også påvirke undervisningen, men er ikke en del av analysen min. Lærer A sier at han bruker det en del i hans undervisning. Dette må tas i betraktning da lærebøkene er mer enn kun den fysiske boka.

I lærebøkene gir navnet på kapitlene en indikator på hva neste tema handler om. I tillegg kan rekkefølgen på kapitlene gi oss en antydning på hvor forfatterne mener historiske brudd har skjedd. ”Norge i dansketiden” er kapittel 7 i *Alle tiders historie*, de har valgt å starte denne perioden i 1536 og avslutte i 1800. Etterpå skriver de 1536-1814. I introduksjonen av dette kapitlet blir ikke kristendommen eller religiøs splittelse nevnt. ”I 1536-37 hadde kongen tvangsinnført reformasjonen i Norge”. Bruket av begrepet ”tvangsinnført” er interessant da dette gjenspeiler den negative begrepsbruken rundt reformasjonens innføring i Norge. Dette er en konsekvens av historiografisk arbeid på 1800-tallet der reformasjonen ble beskrevet parallelt med de norske nedgangstider i forhold til unionen Danmark.¹⁰⁷

I forhold til Norge sin reformasjonsprosess i *Alle tiders historie* som er læreboka lærer A bruker sier han. ”Reformasjonen i den norske historien har liten plass, reformasjonen blir en

---

¹⁰⁶ Vedlegg 4 – Tabell 2.

¹⁰⁷ Blir videre analysert og sammenlignet i kapittel 4.3.3

del av at Norge blir underlagt Danmark.”¹⁰⁸ Dette kan tolkes som at læreren ser på reformasjonen i Norge som et maktendring og i liten grad i forhold til religiøs endring. *Perspektiver* beskriver dette ved å forklare det slik, ”Men reformasjonens seier var noe langt mer enn at det ble innført en ny kirkeordning. Det betydde også at norsk politisk selvstendighet gikk tapt”¹⁰⁹. Det kan tenkes at når elevene leser dette sammenligner de dette i forhold til hvordan Norge er og ser ut i dag. Elstad opplever det samme i hans analyse av lærebøkene. Han skriver at innføringen av reformasjonen i Norge er blitt skildret i negative kategorier.¹¹⁰ *Perspektiver* har ikke et ensidig perspektiv i forhold til tidlig nytid. De viser til et nyansert bilde da de beskriver at politisk selvstendighet gikk tapt og i tillegg viser til et paragraf med tittelen ”Monarken som var opptatt av Norge”. Der det blir skrevet at flere av de danske kongene var interessert i Norge. Dette er historisk valid, og hjelper å gi et nyansert bildet av Danmark-Norge og hvordan denne unionen var. Begrepet union blir også brukt til en viss grad ganske så løst. Union kan bli sett på en frivillig sammenslåing av flere stater med felles mål. Noe som unionen Danmark-Norge absolutt ikke var.

Eksistens

Kort om boka *Eksistens* som er en lærebok i faget *Religion og Etikk*. Denne boka er med i analysen for å gi et bedre helhetsinntrykk i forhold til undervisning av hva elevene lærer om reformasjonen. På grunn av at norske elever lærer om kristendommens historie i to ulike skolefag er det viktig å vise at det også finnes et historisk perspektiv i RE-bøkene. Her ser man også den overlappen i fagene hvor tema blir behandlet i flere fag. *Eksistens* har et underkapittel i kristendomskapitlet kalt ”Kontinuitet og forandring i kristendommens historie”.¹¹¹ Selv om dette er en RE-lærebok inneholder den historiske elementer. De bruker begrepene *kontinuitet* og *forandring (brudd)* for å se på kristendommens historie. Dette viser at temaet i stor grad er sentralt i ulike samfunnsvitenskaper. De sidene som omhandler reformasjonen er likevel preget av hvordan almissen og religiøse vaner endret seg. Dette temaet i faget *Religion og Etikk* er viktig for å kunne si noe om reformasjonens fremstilling i

---

¹⁰⁸ Lærer A.

¹⁰⁹ Madsen et.al. 2015: 196.

¹¹⁰ Elstad 2017: 238.

¹¹¹ Aronsen et.al. 2008: 132.

den norske skolen. I tillegg er dette spesifikt viktig for hvordan vi ser på reformasjonen i lys av brudd og kontinuitet som er et av underproblemstillingene mine i kapittel 1.

Motreformasjonen og religionskrigene er en annen underskrift som de vektlegger. Et viktig element de forklarer er dette: ”det var ikke alltid spørsmål om ulike religiøse syn, men om stater og konger som ønsket politisk og økonomisk makt.”¹¹² Dette hjelper til å vise at reformasjonen er en kompleks og sammensatt historisk hendelse og var mye mer enn bare et religiøst historisk brudd.

Sammenligning *Perspektiver* og *Alle tiders historie*

Tabell 2¹¹³ viser en oversikt over hvilke tema og begreper de ulike norske lærebøkene kommer innom og bruker i konstruering av reformasjonen. Analysen av reformasjonen i disse to lærebøkene førte til at det ble framhevet noen sentrale punkter. Jeg har valgt å dele disse punktene inn i tre hovedtema: et skille mellom norsk og europeisk reformasjon, forfallstid og da til i dag. Underveis knytter jeg også begrepene brudd og kontinuitet opp mot disse punktene.

Et skille mellom norsk og europeisk reformasjon

Både *Alle tiders historie* og *Perspektiver* skiller klart mellom en norsk og en europeisk reformasjon gjennom å skrive om disse på to ulike plasser. År 1537 er også et viktig årstall i *Perspektiver*, hvor de tilskriver dette årstallet et viktig brudd i Norges historie. Dette er av nasjonal betydning på grunn av at reformasjonen ble innført i Norge og Riksrådet ble oppløst, samt at Norge mistet sin selvstendighet. Religionshistorie har mer plass i den europeiske framstillingen enn i den norske der politikk har fått større plass. Dette kan allerede tolkes gjennom overskriften til den norske delen i *Perspektiver* rundt reformasjonen som sier, ”Reformasjon – et politisk drama”.¹¹⁴ Et annet eksempel på at politikk har en stor plass er i forhold til at i *Perspektiver* blir det nevnt at en konsekvens av reformasjonen var at kirken mistet all sin jordeiendom, som nå ble overført til kongen. Overskriften og bruken av ordet ”drama” kan være et eksempel på disse negative kategoriene Elstad skriver om.¹¹⁵ Makt,

---

¹¹² Aronsen et.al. 2008: 140.

¹¹³ Vedlegg 4 - Tabell 2.

¹¹⁴ Madsen et.al. 2015: 196.

¹¹⁵ Elstad 2017: 238.

politikk og religion spiller en sentral rolle i tidlig nytid disse elementene påvirker hverandre direkte i stor grad. I tillegg gikk administrasjons- og bibelspråket i Norge over til dansk, som blant annet er eksempler på at Norge mistet sin suverenitet. ”Begrunnelsen var at Norge ikke lenger var i stand til å ”være et eget rike.”¹¹⁶ Man kan spørre seg om det ikke er andre ting som spilte inn i dette, og hvorfor dette ikke blir nevnt. Dette viser til hvordan maktpolitiske elementer var en del av reformasjonsprosessen i Norge. Måten historikere har konstruert reformasjonen i et historisk historiografisk perspektiv har vært et tema for diskurs.

Det er viktig å forstå reformasjonens framstilling i *Perspektiver* i forhold til de ulike underkapitlene i boka. Et klart skille er gjort i *Perspektiver* hvor de skiller veldig godt mellom reformasjonen fra et europeisk perspektiv og reformasjonen fra et norsk perspektiv. Der det europeiske perspektivet forklarer årsaken til og hva som skjedde og konsekvensene av reformasjonen, omhandler det norske perspektivet hva som foregikk nasjonalt og i forhold til Danmark. Overordnet kan man si at *Perspektiver* har større fokus på reformasjonen i Norge og forklarer mer da de bruker nesten to sider på dette i forhold til *Alle tiders historie* som bruker en halv side rundt kirken.

De europeiske forholdene kommer godt fram i *Perspektiver* der forfattere beskriver nøye hvilke spenninger som oppstår og truer balansen i Europa under reformasjonen. Forfatterne poengterer også at det tyske bondeopprøret i 1524–1525 er et viktig vendepunkt i reformasjonsprosessen da dette er et av de største bondeopprørene i Vest-Europas historie.

Religiøs element

Alle tiders historie skriver at: ”reformasjonen la også grunnlaget for blodige kamper mellom protestanter og katolikker.”¹¹⁷ I motsetning til *Perspektiver* bruker *Alle tiders historie* inkvisisjonen for å forklare grunnlaget for religionskrigene. Inkvisisjonen og religionskrigene er et tema som ikke blir nevnt i *Perspektiver*. *Alle tiders historie* har større fokus på uenigheten mellom katolikker og protestantene. Boka gir også et klart skille mellom kalvinistene og lutheranere. Noe som igjen kommer fram i en lang fremstilling av motreformasjonen. Videre fremstiller *Alle tiders historie* datidens religiøse stridigheter

---

¹¹⁶ Madsen et.al. 2015: 196.

¹¹⁷ Heum et.al. 2013: 163.

gjennom bildeutvalget ganske så grotesk og voldelig, noe som er tilfelle. Dette kommer fram gjennom å ha et fokus på inkvisisjonen og massakrene på hugenotter i Frankrike.

Både *Alle tiders historie* og *Perspektiver* bruker Johann Tetzl som sentral motstander av Martin Luther. Luther kritiserte Tetzl og hans handlinger og begge bøkene bruker dette som en årsak til hvorfor reformasjonen oppsto. Elstad nevner også dette ved å skrive ”Johann Tetzl nemnd i så godt som alle lærebøkene.”¹¹⁸ Et annet historisk brudd som både *Alle tiders historie* og *Perspektiver* kommer innom året 1534, da det kommer en bibeloversettelse fra latinsk til dansk. Dette et historisk brudd som blir å være viktig for tiden etter reformasjonen da nasjonale skriftspråk får større verdi.

Brudd og kontinuitet

Brudd og kontinuitet i *Alle tiders historie* blir kort beskrevet på den andre siden i boka. Her forklarer de også at ofte er det historiske perspektivet et europeisk perspektiv. Dette kan tolkes som at det finnes en europeisk fellesforståelse noe som kan være tilfelle i forhold til noen deler av historie, men ikke riktig i forhold til andre. De beskriver at:

”periodeinndelingen bygger på likheter og forskjeller i økonomiske, politiske, teknologiske eller religiøse forhold.”¹¹⁹ Dette er viktig for undervisningen da dette kan hjelpe å danne forståelse blant elevene at reformasjonen kan sees i lys av disse elementene. Reformasjonen kommer fram som et eksempel når forfatterne forklarer *brudd og kontinuitet*, som er to av de mer viktige sentrale historiske begrepene. De forklarer også at ut fra brudd og kontinuitet blir det gjort valg i forhold til periodisering. Det som er et viktig poeng for elevene er at ”svaret på spørsmålet om brudd og kontinuitet er sjelden innlysende Derfor vil historikerens svar henge sammen med om vedkommende er opptatt av sosiale, politiske, økonomiske, kulturelle og teknologiske forhold. For en som holder på med politisk historie, er det enkelt og naturlig å sette et skille i norsk historie i 1536. For en som studerer befolkningsutviklingen i Norge etter svartedauden, vil ikke dette årstallet bety et brudd.”¹²⁰ Dette er et viktig grunnlag når man skal forstå den historiske fremstillingen av reformasjonen i undervisningen. Jeg tolker dette til å omhandle kontekst. Å forstå at historie skal sees på i forhold til datidens kontekst

---

¹¹⁸ Elstad 2017: 224.

¹¹⁹ Boonstra et.al. 2012: 2.

¹²⁰ Heum et.al. 2013: 18-19.

og i forhold til hva du er ute etter å studere er viktig for elevenes dannelse av historiebevissthet.

Forfallstid

Senmiddelalderen blir beskrevet som forfallstid da Norge kom i union med Danmark. Til en viss grad beskriver både *Alle tiders historie* og *Perspektiver* at reformasjonen førte til at Danmark fikk en forsterket maktposisjon over Norge. Forfatterne til begge disse lærebøkene beskriver ikke hvor lang tid ettervirkningene av reformasjonen var, og grunnen til dette kan være at de prøver å holde en pågående tidslinje og ikke hopper så mye i tidsperiodene. Videre analyse av dette foregår i kapittel 4.3.3 da dette kan knyttes opp mot Nederland historiske utvikling og kan si noe mer om hvordan dette påvirker undervisningen.

Da til i dag

Perspektiver har et spørsmål i margen hvor de spør om følgende: ”i disse avsnittene påpekes det at Europa ble splittet mellom en katolsk og en protestantisk del. Hva kjennetegner denne splittelsen? Kan vi gjenfinne delingen i dagens Europa.”¹²¹ Dette er den første gangen at reformasjonen blir knyttet opp mot 2019, og at elevene skal kunne trekke paralleller mellom tidlig nytid og i dag for å kunne forklare dagens Europa. Lærer A bruker *alle tiders historie* og forteller: ”Det er mye på eldre historie, som nok noen elever opplever det som tung stoff, ikke veldig spennende og måten boka er lagt opp på.... Nettstedet er bra med dette læreverket”. Læreren sier også ”det er mye tekst, og det er vanskelig for 2. klasseelever å skille i forhold til hva som er viktig.”¹²²

Dette er en interessant påstand da dette kan få ulike konsekvenser. En konsekvens kan være at lærer bruker læreboka mindre angående dette spesifikke temaet, en annen er at interessen av elevene i forhold til reformasjonen og tidlig nytid blir mindre. Hvis dette er tilfelle at læreboka blir mindre brukt i forhold til reformasjonen må lærere ta seg mer frihet i forhold til læringsstrategien og undervisningsmåten.

Både *Perspektiver* og *Alle tiders historie* forklarer indre stridigheter i Norge i forhold til reformasjonen. *Alle tiders historie* legger en del vekt på uenigheten mellom de ulike partene i

---

¹²¹ Madsen et.al. 2015: 181.

¹²² Lærer A.

ulike deler av Europa. De legger større vekt på Frankrike og religionskrigene som foregår i Europa enn i *Perspektiver* som gir et større helhetsinntrykk av konsekvensene av reformasjonen.

Kalvinismen blir ikke nevnt som et eget avsnitt i *Perspektiver*, mens forfatterne i *Alle tiders historie* kommer mye mer detaljert innom de ulike religiøse gruppene, og sammenligner det mye mer med blant annet den lutherske troen og endringer i kirkene. Overordnet opplever jeg at boka gir en positiv beskrivelse av kalvinismen. Dette kommer for eksempel fram gjennom at de beskriver kalvinistiske menigheter som demokratiske gjennom at menighetene fikk utnevne sine egne prester. Ordet demokrati blir ofte knyttet i europeisk forståelse opp mot noe iboende positiv. Det kan tenkes at dette også gjelder for elevene. I alle lærebøkene blir det skrevet at kritikerne av kirken ønsket innvendig reform i den katolske kirken, ikke splittelse, men dette blir ikke gjort til et viktig punkt i *Perspektiver*. Det blir stilt spørsmål rundt dette, men får ikke noe særlig videreformidling i boka. Det *Perspektiver* ikke klarer å få fram som *Alle tiders historie* forklarer, er at overgangen til å bli luthersk tok veldig mange år. Lærer B sier noenlunde det samme, ”det skjer ikke på en dag at det går fra katolsk til luthersk, ikke prestene ikke en gang. Det er en gradvis utvikling over flere generasjoner. På papiret var de katolsk”.¹²³ Et godt poeng som kommer fram i *Perspektiver* er i forhold til den norske historiografien rundt reformasjonen: ”1800-tallets historikere skildret særlig reformasjonsperioden som en dyp bølgedal for landet. I dag er bildet modifisert en god del.”¹²⁴ Det kan antas at denne modifiseringen har påvirket lærebøkene, men at dette skjer i ettertiden av historiografiske endringen.

4.3.2 Reformasjonen i nederlandske lærebøker

Hovedsakelig har jeg analysert to nederlandske lærebøker, *Feniks* og *Memo*. Jeg kommer kort innom boka *GS Samenvatting*. Reformasjonen blir i begge bøkene behandlet i et eget underkapittel. I tillegg kommer årsakene til og konsekvensene av reformasjonen før og etter dette underkapitlet. Jeg har delt delkapitlene i dette kapitlet inn etter hver lærebok og til slutt en sammenligning av disse tre lærebøkene og hvordan brudd og kontinuitet blir behandlet.

---

¹²³ Lærer B.

¹²⁴ Madsen et.al. 2015: 196.

Memo

Boka *Memo* velger å beskrive reformasjonen i et underkapittel 5.3. Kapittel 5 blir kalt for *et forandret menneske- et forandret verdenssyn*.¹²⁵ Her kommer det fram at det skjer noen historiske brudd som tittelen tilsier. Det skjer endringer i menneskesynet og verdenssynet. Kapittel 5 sin første side inneholder en tidslinje fra år 1300 til 1600. På denne tidslinjen står teksten ”ca. 1520-1648 Reformasjon, motreformasjon og religionskrigene”. Utvalget av disse årstallene er interessant fordi det viser til hva forfattere ser på som starten og slutten på reformasjonen. På selve tidslinjen står også tallet 1517 og teksten ”Luther kritiserer den katolske kirken”.¹²⁶ I starten av kapittel 5 gjengis også kompetansemålet som også står beskrevet i Syllabus. Delkapitlet i boka starter med en historisk fortelling om en munk som besøker Roma og hans oppfatning av det kirkelige sentrum i Europa/verden. Etter dette skriver de hva oppfatningen av denne munken (Martin Luther) er og hva hans kritikk tilsier. Kritikken på avlatsbrev, helgendyrkingen, sakramenter og det organisatoriske hierarkiske bestanddelen av kirken får mye plass i dette delkapitlet. Vektlegging av et religiøs perspektiv på reformasjonen viser seg gjennom vektlegging av religionskrigene, religiøse endringer og stridigheter mellom katolikker og kalvinister. Jeg tolker kapitlet til å ha mest oppmerksomhet på religionshistorie og mindre på de politiske eller økonomiske sidene. Mye av dette gir oss innblikk i fremstillingen av reformasjonen i boka. Oppmerksomheten på den religiøse siden av reformasjonen kan gi et minuskul svar på problemstillingen på hvordan reformasjonen blir behandlet i videregående undervisning i Nederland.

Feniks

Boka *Feniks* har brukt seks sider på å fremstille reformasjonen og beskrive hva som skjedde.¹²⁷ Kapittel 5.3 er dedikert til det de kaller for *kirkereformen*. De forteller om Luther og Calvin parallelt, men tar utgangspunktet i Erasmus som en forløper av disse to. Fokuset på Erasmus er et spennende funn, og grunnen til jeg finner dette interessant, er at det tas utgangspunkt i at han blir brukt aktivt for å danne en nederlandsk nasjonal identitet. Kjeldstadli forklarer at identitet har med tilhørighet å gjøre, og at det som binder oss sammen

---

¹²⁵ Bruijn et.al. 2016: 132.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Tabell 1.

nettopp kan være fortiden.¹²⁸ Dette kan være et punkt som passer i forhold til underproblemstillingen min hvor jeg spør om hvordan reformasjonen blir brukt for å belyse samfunnsforhold i dag. Bruken av Erasmus som historisk person og en del av Nederland sin nasjonshistorie kan få elevenes interesse da dette er et kjent navn for mange. Historikeren Ola Svein Stugu beskriver at historiografisk sett kan det tenkes at historikere har vært særlig involvert i nasjonsbyggende og identitetsskapende prosjekter, som også har påvirket fremhevelsen av nasjonale historiske personer.¹²⁹ Dette kan til dels også vært tilfelle med Erasmus. Erasmus sin fremstilling er noe videre blir beskrevet i 4.3.3.

Forfatterne til boka *Feniks* beskriver at gjennom å se på kirkens reform som førte til store inderlige strider, får vi forståelsen av at religionsfrihet ikke verken var eller er en selvfølge, i tillegg til at den har blitt kjempet hardt for. Dette er et vesentlig punkt som hjelper elevene til å forstå dagens samfunn i lys av fortiden. Det at fortiden blir knyttet til dagens samfunn hjelper elevene til å forstå seg selv som et produkt av fortiden. Kritikken på den kirkelige eliten er et viktig element som legges til grunn for hvorfor mange søkte etter en reform. Det er viktig da dette delvis er årsaken til at reformasjonen ble en kirkesplittelse og ikke bare interne reformer. Dette er også et av punktene som er viktig for oppgaven og blir drøftet mer i 4.3.3.

En av overskriftene i *Feniks* er ”Fra reform til kirkesplittelse”, som beskriver prosessen fra mindre brudd til et større definitivt brudd. En klart splittelse førte til at den kristne kirken igjen delte seg. *Feniks* har et klart oppsett hvor de følger årsak → forløp → virkning/konsekvens metoden, noe som kan brukes for å finne sammenhengen mellom fortid, nåtid og fremtid.¹³⁰¹³¹ Dette gjør det ganske oversiktlig og påvirker også forståelsen rundt reformasjonen i lys av brudd og kontinuitet. De prøver tydelig å få fram at en splittelse ikke var et mål i seg selv for Luther. Han ville reformere kirken innad, men situasjonen utviklet seg til en kirkesplittelse. Både *Memo* og *Feniks* har stort fokus på det tyske riket og utviklingen der. Bondeopprøret ellers kjent som *den tyske bondekrigen* blir fremhevet som et viktig element og knyttet opp mot religionskrigene. Beskrivelsen av bondeopprøret viser til at

---

¹²⁸ Kjeldstadli 1999: 23.

¹²⁹ Stugu 2016: 58-59.

¹³⁰ Kvande og Naastad 2013: 181.

¹³¹ Syllabusen beskriver dette som kausalitet.

lærebokforfattere har et europeisk perspektiv hvor dette er et sentralt tema innenfor tidlig nytid. Dette viser til utvalget forfatterne har gjort, og det kan tenkes at dette også fremkommer i undervisningen i Nederland. Det kan også tenkes at religionskrigene er noe som kan knyttes til dagens religiøse spenninger i verden da disse skjer på nokså lik grunnlag. Det å kunne trekke linjer fra da til nå er viktig da dette er grunnlaget for vurderingen av den historiske verdien tidsperioden eller hendelsen får både i læreplanen og i lærebøkene.

GS Samenvatting

Dette kommer også fram i boka *GS samenvatting* hvor de skriver dette: ”tre personer står sentralt i reformasjonen”¹³². Så nevner de Desiderius Erasmus, Martin Luther og Johannes Calvin. Utvalget her virker interessant på grunn av de velger å presentere Erasmus istedenfor Hus eller Wycliffe. Dette er påfallende da forfatter gjør et valg med å vise en ensidig grunnlag av kirkekritikere. Disse personer sto for ulike kritikker overfor datidens kirke og Erasmus er den eneste av disse som kan beskrives som humanist. Grunnen til hvorfor de har gjort dette utvalget kan muligens forklares gjennom at Erasmus var en av de mest innflytelsesrike historiske personer i og fra Nederland. Det kan tenkes at dette førte til en slags heltedyrking. Dagen i dag finnes mange som har tatt Erasmus-navnet i bruk slik som Erasmus universitet i Rotterdam, flere skoler og medisinske senter og Erasmus-Programmet for studenter i EU/EØS området. Han er nok mest anerkjent rundt omkring i provinsen Sør-Holland på grunn av at han ble født i Rotterdam. Nord-og Sør-Holland har vært veldig relevant for Nederland sin utvikling og nederlandsk historie og derfor kan Erasmus også ha fått en større heltestatus.

Sammenligning av Feniks, Memo og GS Samenvatting

Både Feniks og Memo bruker få avsnitt om konsekvensene reformasjonen fikk for samfunnet i Nederland. Feniks forklarer dette noe i neste underkapittel, men det blir ikke knyttet noen direkte historiske linjer. Mye av de relaterte sidene til reformasjonen omhandler å beskrive hva som skjedde rundt Erasmus, Luther og Calvin. Ingen historie fra lokalsamfunnsnivå der man møter allmuen kommer fram i kapitlet rundt reformasjonen. For det meste er det generelle forklaringer av et europeisk perspektiv på reformasjonen. Enkeltindividet og den vanlige borgeren blir nevnt veldig lite i forhold til dette historiske bruddet. Mye av den

---

¹³² Examen Overzicht 2018: 24.

historiske fortellingen foregår i Frankrike og Tyskland som fører til at Nederland ikke får noe særlig spalteplass. For å forstå lokalhistorie må man forstå noen grunnleggende nasjonale og internasjonale historiske elementer. Det er noen kart som forklarer noen slike elementer, for eksempel et kart¹³³ med alle de billedstormingene som har funnet sted i Nederlandene i år 1566. Hvordan kristendommen påvirket Nederlands utvikling kommer fram i senere kapittel i både *Feniks* og *Memo*. I alle tre bøkene kommer religion fram som det viktigste elementet i reformasjonsprosessen. Det at reformasjonen delvis skulle bli ansvarlig for dannelsen av Nederlandene er også sentralt i *Memo* og *Feniks*.

Overordnet blir det nevnt lite årstall og sjeldent blir historiske perioder avgrenset med en distinkt start og slutt. Dette fører til at man til dels må lese mellom linjene for å se og få med seg historisk kontinuitet og brudd.

Det neste delkapitlet i *Feniks* etter reformasjonen er ”5.4 *Uit de Opstand een Republiek geboren*” som betyr ”Ut i fra opprøret blir en republikk født”. Dette viser til at den nederlandske historien tar en klar retning. Kompetansemålet som er knyttet til kapitlet er:

”*Het conflict in de Nederlanden, dat resulterde in de stichting van een nederlandse staat*”¹³⁴ som oversatt til norsk blir: “Konflikten i Nederlandene som resulterte i dannelse av en nederlandsk stat”.

Dette kompetansemålet antyder at ut fra en konflikt som til dels er en religiøs konflikt, blir resultatet dannelse av de forente Nederlandene.

I *Memo* skjer den noenlunde samme utviklingen, bare at forfatterne bruker setningen: ”En ny republikk i Europa”. Historisk utvikling i begge bøker viser seg til å gå fra reformasjon til dannelsen av staten, de forente Nederlandene. I hvilken grad religion og reformasjonen er årsaken til dannelsen av denne nye staten er diskuterbart, men lærebøkene bruker religiøse stridigheter som en av årsakene til å forklare denne dannelsen. Det kan antas å være tilfelle at lærebokforfatterne ser på andre lærebøker for inspirasjon og fokus, og at en konsekvens av dette kan bli at det blir store fellestrekk mellom bøkene. Dette oppstår til en vis grad uansett da læreplanen legger føringen for lærebok skrivingen.¹³⁵

---

¹³³ Boonstra et.al. 2012: 123.

¹³⁴ Ibid.: 144.

¹³⁵ Dette kan også antas å være tilfelle i Nederland.

I tillegg til de to nederlandske lærebøkene, har jeg også sett på en ”*GS samenvatting*”¹³⁶ (historiesammendrag) av historiefaget som skal hjelpe de nederlandske elevene til eksamen i historie i 2018 og 2019. I dette heftet står det mest grunnleggende kort forklart. Totalt sett står reformasjonen beskrevet på én side. På denne siden beskrives det at reformasjonen førte til mange religionskriger i Tyskland som det ble slutt på i 1555 ved freden av Augsburg. Dette er historisk ikke direkte feil, men en slik framstilling får det til å virke til at religionskriger kun var et tysk konsept, noe som ikke er riktig. Dette kan være et eksempel til det jeg skriver om i hypotese 3 i kapittel 1 om historiske forenklinger. Temaet ”religionskriger” blir godt beskrevet i boka til Gunnar Knutsen ”*Religionskrig i Europa 1450-1700*”¹³⁷ og han beskriver at det foregikk flere religionskriger på dette tidspunktet flere plasser i Europa. Eksempler på dette er den schmalkaldiske krigen, de franske religionskriger, trettiårskrigen og åttiårskrigen.¹³⁸ Religion var ikke alltid den ledende faktoren, men spilte en meget sentral rolle. Disse forklaringene i forhold til hva lærebøkene beskriver, er grunnleggende da dette skaper et bilde av hva lærebokforfattere har valgt å vektlegge, som videre sannsynligvis blir viktig for undervisningen i Nederland.

Brudd og kontinuitet

I *Memo* starter boka med en oversiktlig metodisk forklaring hvor de stiller seks spørsmål og gir svar på disse. Et av disse spørsmålene er oversatt: ”Hvordan kan man ordne alt som har skjedd i fortiden som en utvikling over tid?”¹³⁹ Her velger forfatterne å beskrive motsetningsparet kontinuitet og forandring. De skriver også at historikere legger en viss verdi til historiske perioder gjennom hvordan de beskriver det og hvilken ord de bruker. Tilskrivning av ulik verdi til fortiden åpner opp for historiskdiskurs. De skriver at individer, kulturelle grupper og samfunn som helhet på nytt og på nytt velger hva som er viktig fra fortiden.

---

¹³⁶ Vedlegg 3.

¹³⁷ Knutsen 2013

¹³⁸ Ibid.: 71.

¹³⁹ Bruijn et.al. 2016: 4-9.

4.3.3 Sammenligning: reformasjonen i norske og nederlandske lærebøker

Tabell 2 viser at de norske og nederlandske lærebøkene har en god del begreper og elementer til felles. Ordet ”litt” i tabell 2 betyr at begrepet blir ”hintet” til, men ikke tydelig forklart. Elementer eller begreper markert med ”X” betyr at bøkene kommer innom disse og bruker de i sin forklaring og fremstilling av reformasjonen.¹⁴⁰ For eksempel kan noen av de nevnte begrepene i tabell 2 oppfattes som helt grunnleggende begreper å bruke i fremstillingen av reformasjonen. Noen av de andre begrepene er mer spesifikke og får fram ulikheten mellom lærebøkene. Det at det er både likheter og ulikheter kan hjelpe oss å gi innsikt i nasjonenes reformasjonsfremstilling. Jeg har analysert lærebøkene gjennom å systematisk kartlegge de ulike temaene og begrepene lærebokforfattere anvender (se vedlegg 4).¹⁴¹ Tabell 2 i vedlegg 4 gir et klart innblikk på noen sentrale forskjeller mellom de nederlandske og norske lærebøkene. Analysen gir noen interessante funn som jeg skal sammenligne punktvis:: Erasmus og kirkekritikken, nasjonsdannelse og reformasjonen knyttet til i dag.¹⁴²

Informasjon fra tabellen

Feniks, Memo, Alle tiders historie og Perspektiver har noen felles punkter forfatterne mener er viktige elementer i å konstrueringen av reformasjonen i tidlig nytid. Først og fremst er det år 1517 som marker et veldig klart skille i alle bøkene. Tabell 2 viser at det er noen hovedpunkter de fleste bøkene velger å bruke plass på. For eksempel Martin Luther og hans kritiske teser, og kildekritikken til Jan Hus og John Wycliffe. Jean Calvin er en annen sentral person alle lærebøkene beskriver. Motreformasjonen som en katolsk motvekt er også vektlagt i alle lærebøkene. Fredsavtalen i Augsburg i 1555 er et nytt brudd som påvirker situasjonen som blir nevnt i 5 av de 6 lærebøkene. Konsilet i Trient mellom 1545-1563 er også et annet viktig historisk skille som blir presentert i 3 av 6 lærebøker. *Eksistens, Memo og Feniks* er de lærebøkene konsilet blir fremhevet. Analysen tyder på at årsaken til at dette temaet blir beskrevet i disse bøkene er at de har et større fokus på religion enn *Alle tiders Historie, Perspektiver* og *GS Samenvatting*. Til slutt er det freden i Westfalen i 1648 som blir beskrevet i 4 av 6 lærebøkene, nemlig *Feniks, Memo, Aller tiders Historie og Perspektiver*. Alle disse

---

¹⁴⁰ Vedlegg 4 - Tabell 2.

¹⁴¹ Vedlegg 4 – Tabell 2.

¹⁴² Ibid.

hendelsene blir knyttet til reformasjonen. Flere av de begrepene jeg har brukt i tabellen min viser til historiske brudd. Dette er også på grunn av at dette er i brytningstiden med middelalderen som blir sett på som en periode med mer kontinuitet. Brudd og kontinuitet er alltid knyttet til hverandre, og der det ikke foregår brudd foregår det kontinuitet og omvendt. Dette har også å gjøre med på hvilket nivå man ser historie (makro eller mikrohistorie) på og fra hvilket perspektiv.

Tabell 1 viser oss at både de nederlandske og de norske lærebøkene har viet cirka det samme antall sider til reformasjonen. ”Hallgeir Elstad har teke for seg framstillinga av reformasjonen i historieskulebøker på 1800- og 1900-tallet. Han syner korleis reformasjonen gjennomgåande har hatt liten plass, sidan han ikkje har passa inn i den nasjonsbyggande historieskrivinga.”¹⁴³ Det er ganske rimelig å anta at reformasjonen har fått like mye plass i lærebøkene i forhold til andre tema som reformasjonen har fått i det historiografiske historiefagfeltet. Det min kvantitative analyse viser i tabell 1 er at det ikke er noe spesifikk forskjell i forhold til plass i de nederlandske og norske lærebøkene.¹⁴⁴ Dette kan tolkes på ulike måter, det kan enten være at reformasjonen både har hatt liten plass i både Nederland og Norge, eller at historikere har vurdert de som noenlunde like viktige i et større historisk perspektiv. Argumentet at reformasjonen ikke passer inn i den nasjonsbyggende historieskrivingen og derfor for lite plass i norske lærebøker stilles til diskurs gjennom det tabell 1 viser. Tidlig nytid og reformasjonen burde være viktig perioder for nasjonsbyggende historieskriving i Nederland da republikken da blir til. Norge og Nederland er motsetninger med tanke på at Nederland gikk mot å bli en egen nasjon, mens Norge gikk i retning av å miste sin suverenitet, som jeg har redegjort for tidligere i oppgaven, jf. delkapittel 4.2.1 under overskriften ”Forfallstid” og under ”nasjonsdannelse” litt lengre ned i dette kapitlet. Tabell 1 viser allikevel at reformasjonen har fått like mye plass i lærebøkene. Spalteplassen av temaet avgrensner delvis temaet og påvirker også hvordan reformasjonen blir presentert i undervisningen, som er et av underproblemstillingene mine. I tillegg sier det også noe i forhold til hovedproblemstillingen min da avgrensingen av tid og plass påvirker hvordan temaet reformasjonen blir behandlet i videregående undervisningen.

---

¹⁴³ Berg 2018: 75.

¹⁴⁴ Tabell 1.

Erasmus og kirkekritikken

Det som er ganske så ulikt mellom de norske og de nederlandske lærebøkene er hva som blir forklart til å være årsaken til reformasjonen. I alle bøker blir John Wycliffe og Jan Hus nevnt og knyttet opp mot kirkekritikk. I tillegg til de to mest kjente kirkekritikerne, Wycliffe og Hus blir i de nederlandske lærebøkene Erasmus skjøvet fram som en sentral person og inspirasjon for Martin Luther. Erasmus blir presentert i både *Memo* og *Feniks* på en noenlunde lik måte der både Luther og Calvin har fått mye inspirasjon fra Erasmus. Dette kan være som en del av den nederlandske lokale og til dels nasjonale kulturarven. En felles historieforståelse har vist seg å være viktig i forhold til nasjonsdannelse og dette har en kulturell verdi. En annen tanke er at de har lyst å knytte historie opp mot noe forståelig for elevene i forhold til akkurat denne lokale verdien. Hypotese 2 som omhandler at lærebokforfattere i Nederland og Norge kan vektlegge ulike elementer for å fremstille reformasjonen, i dette tilfelle bruken av Erasmus og hvor viktig han er for Luther. Dette kan ha en større nasjonal verdi i Nederland enn i Norge da han har påvirket samfunnet mer i Nederland.

Tabell 2 viser også at de norske lærebøkene *Alle tiders Historie* og *Perspektiver* vektlegger Johann Tetzel i forhold til datidens avlatshandel og kirkekritikk. Dette er ikke tilfelle i de nederlandske lærebøkene eller i RE-boka *Eksistens*. De norske lærebokforfatterne vektlegger å heller gi en motvekt mot Martin Luther sine teser og kirkekritikken. Grunnen til dette kan være for å vise til et mer nyansert bilde, og at det var flere motvekter i denne historiske fortellingen. Denne forskjellige vektleggingen i Norge og Nederland passer i forhold til min første hypotese som er beskrevet i kapittel 1, som omhandler ulik vektlegging av historie, i dette tilfelle årsaksforklaringer til reformasjonen.

Memo og *Feniks* bruker en god del plass på å forklare den religiøse kritikken som kirkekritikerne hadde. Dette er også tilfelle i den norske RE-boka *Eksistens*, men skjer i mindre grad i historielærebøkene *Alle tiders historie* og *Perspektiver*. Dette gir oss inntrykk i den historiske vinklingen lærebokforfattere har valgt, og dette påvirker fremstillingen av reformasjonen i undervisningen. Det kan da tenkes at elevene blir utsatt for delvis den samme kunnskapen i forhold til dette undertemaet da RE og historie til sammen danner kunnskapen elevene får.

Nasjonsdannelse

Det som er veldig interessant er hvor ulik konsekvensene av reformasjonen har blitt for Norge og Nederland. I Nederland i ettertiden av reformasjonen foregikk det en nasjonsdannelse av de forente Nederlandene. Et av konsekvensene av reformasjonen var at det oppsto et større samarbeid mellom nederlandske provinser. Et eksempel på dette er unionen i Utrecht i 1579 som skulle føre til et dårlige forhold med den spanske herskeren. Hiebsch beskriver at unionen påvirket religiøs diversitet i Nederland. ”*Art. XIII of the Union of Utrecht provided a basis for religious diversity that made the Republic appealing for international commerce and trade and attracted large groups of migrants*”.¹⁴⁵ Unionen er grunnlaget for dannelse republikken de syv forente Nederlandene i 1581. Norge skulle vise seg å gå i motsatt retning og reformasjonen skulle falle sammen med unionsdannelse, og tapet av den norske suvereniteten. Jeg tolker når jeg leser gjennom disse delkapitlene rundt reformasjonen at det var norske nedgangstider og nederlandske oppgangstider. Norge og Nederland som nasjoner gikk i motsatt retning av hverandre, noe som preget utviklingen og da selvfølgelig den historiske framstillingen, og dermed også synet på reformasjonen og ens historiografiske verdi. Elstad skriver at reformasjonen har blitt mindre vektlagt da den ikke var norsk.¹⁴⁶ Han skriver også: ”Lærebøkene gjev i stor grad eit bilete av reformasjonstida som ei nedringstid og ei forfallstid.”¹⁴⁷ Nederland brukte reformasjonen og overgangen fra den katolske troen til den kalvinistiske eller lutherske som et element for å kjempe seg fri fra Spania og bli selvstendig. Reformasjonen blir overordnet i de nederlandske lærebøkene presentert som noe iboende positivt på grunn av det lå til grunn for løsrivelsen fra Karl V. Denne løsrivelsen sørget for selvstendighet og skulle danne republikken de forente Nederlandene.

Norge har også en klar splittelse i konstrueringen av reformasjonen, da forfatterne har valgt å separere en europeisk fremstilling fra et norsk perspektiv. Elstad nevner dette også, men ser på det som et skille mellom et tysk og dansk-norsk perspektiv.¹⁴⁸ Et nasjonalistisk skille er ikke særlig tilstede i de nederlandske lærebøkene *Feniks* og *Memo*. De har et overordnet

---

¹⁴⁵ Hiebsch inprint: 3.

¹⁴⁶ Elstad 2017: 215.

¹⁴⁷ Ibid.: 234.

¹⁴⁸ Elstad 2017: 237.

perspektiv og innenfor dette nevner noen nasjonale elementer. Dette gir oss et innblikk i likheter og ulikheter mellom disse nasjonene. Et lignende poeng er formulert av Elstad da han skriver, ”med omsyn til denne tydelege forskjellen mellom fremstillinga av reformasjonen i verdshistoria og noregshistoria demonstrerer lærebokforfattarane dilemmaet til norske historikarar og norsk historieskriving.”¹⁴⁹ Dette er interessant og viser til at ulike perspektiv kan skape vanskeligheter på grunn av at historiefagfeltet går på tvers av grenser. Dette viser til en klar forskjell med den nederlandske framstillingen i lærebøker da de kun forholder seg til et slags europeisk historisk perspektiv på reformasjonen. Forståelsen lærere har og hvilken historisk perspektiv de har er viktig. Lærer B sier : ”jeg ser på reformasjonen hovedsakelig som en politisk prosess.”¹⁵⁰ Læreren synes det er viktig å knytte det opp mot Norge og hva som foregikk nasjonalt. Oppfatningen av reformasjonen er viktig da ette direkte påvirker framstillingen av denne periode i undervisningen. Det viser seg gjennom denne ulike nasjonsutviklingen at vi kan ha dannet forskjellige historiske perspektiv på fortiden. Når jeg svarer Lærer B om han tror dette kan være tilfelle er ens svar, ”fra et fransk perspektiv så er det sikkert få som vet hva du mener når du sier –reformasjon-”.¹⁵¹

Reformasjonen knyttet til i dag

Det jeg har lagt merke til gjennom analysen av de norske og nederlandske lærebøkene er at det historiske fagstoffet blir knyttet lite opp mot dagligdagse spørsmål, og diskutert hvordan det har påvirket og fortsatt påvirker vårt samfunn. Dette passer inn i forhold til underproblemstillingen min som omhandler om reformasjonen blir brukt for å belyse samfunnsforhold i dag. Det blir beskrevet i læreplanen at det er viktig at fortiden blir knyttet opp mot nåtiden, men dette skjer lite i begge nasjoners lærebøker. Lærer A gir også uttrykk for at det ikke blir trukket noen særlige linjer fra reformasjonen til i dag. Lærer A forteller videre: ”Nei, vi hadde ikke noe spesiell markering”. Dette var svaret på spørsmålet om de hadde noe spesielt oppmerksomhet på reformasjonen i undervisningen i 2017 da reformasjonen var for 500 år siden”¹⁵² Lærer B sier: ”Jeg tror jeg hadde tenkt å gjøre dette

---

¹⁴⁹ Ibid.: 238.

¹⁵⁰ Lærer B.

¹⁵¹ Lærer B.

¹⁵² Se vedlegg 1.

(reformasjonen) til en muligens eksamensoppgave”.¹⁵³ Dette er interessant da det kan legges merke til hvor ulik undervisningen kan bli gjennom ulike valg av lærere. Det viser bare til at dette er vanskelig å analysere da det finnes store forskjeller innad i Norge. Disse store forskjeller innad i Norge gjør det vanskelig å kunne si noe klart rundt likheter og ulikheter av undervisningen i Norge og Nederland.

Noen lokale og nasjonale historiske elementer er en del av hvordan vi historisk sett konstruerer reformasjonen i Nederland på grunn av at de kun foregikk i de forente Nederlandene. Dette gjelder også for konstruksjonen av reformasjonen i Danmark-Norge. Selv om dette er tilfelle vil det ikke si at de har et forskjellig historisk syn på reformasjonen, men at det er forskjellige faktorer som har påvirket lokal, nasjonal og internasjonal historie. For eksempel legger de nederlandske lærebøkene overordnet større vekt på billedstorm da dette fant sted i de forente Nederlandene.

En interessant vinkling som kan være en forklaring for mange av fellestrekkene i reformasjonens framstilling i Norge og Nederland, er at disse nasjonene har og hadde noe til felles, og at handel mellom disse nasjonene har vært med på å holde kontakt og påvirket hverandres forståelse rundt protestantisme. Dette kan være svaret på hvorfor det finnes fellestrekk i forhold til religion.

“The economic and maritime connections between the Netherlands and the Nordic Countries have been studied much more elaborately than the confessional and religious connections. But both are intertwined as religion, theology and religious cultures also travel along the routes of trade and commerce.”¹⁵⁴

Når vi ser på tabell 2 legger jeg merke til at det finnes mange likheter og felles elementer som blir nevnt. I hvilken grad dette er spesifikt for disse nasjonene er vanskelig å si noe om. Det kan tenkes at et noenlunde likt historisk syn på utøvelse av protestantisk kristendom kan ha ført til en lik utvikling i forhold til det historiografiske synet på reformasjonen.

---

¹⁵³ Lærer B.

¹⁵⁴ Hiebsch inprint: 6.

5 Kapittel: Konklusjon

Undervisningen i historiefaget kan både være nokså lik og ulik. Historieundervisningen blir blant annet påvirket av læreplanen, lærebøker og lærere. Disse komponentene påvirker på hver sin måte historieundervisningen.

Problemstillingen jeg har undersøkt er:

Hvordan blir temaet "reformasjonen" behandlet i videregående undervisning på skolen i Nederland sammenlignet med Norge?

Metoden jeg har brukt er komparasjonsanalyse der jeg har sammenlignet lærebøker, læreplanen og skolesystem i Nederland og Norge. Til sammen har analysen gitt informasjonen rundt historiefagets undervisning rundt temaet reformasjonen. Når jeg ser tilbake på oppgaven skulle jeg gjerne ønsket å hadde fått intervjuet de nederlandske lærere. Jeg ville også ha implementert intervjuene i større grad, noe jeg mener ikke har fått helt til. I tillegg kunne jeg ha kategorisert bedre i forhold til analysedelen min, slik at det ble tydeligere overganger.

Overordnet har dataene visst at reformasjonen i noen grad blir behandlet likt i Nederland og Norge. Det er en klar forskjell da undervisningen har et klart fokus på nasjonens historie der noen tema blir vektlagt og fremhevet mer enn andre. Analysen viser at temaet reformasjonen ofte blir forklart med de samme begrepene. Lærebøkene beskriver lite om reformasjonen på individnivå og om lokale endringer.

En konklusjon etter analysen og intervjuene er også at Norge har en tydeligere oppfatning rundt hva alle elever burde lære i den forstand at både RE og historie er obligatoriske fag i videregående skole, noe som ikke er tilfelle i Nederland. *Feniks* argumenterer for hvorfor elevene burde lære om reformasjonen og dens konsekvenser. Dette står i kontrast i forhold til vektlegging av faget og det at bare en liten minoritet av de nederlandske elevene blir utsatt for denne kunnskapen på grunn av at historiefaget er et valgfag. Overordnet kan man si at Norge har større vekt på historiefaget enn Nederland. Lærebøkene viser at det blir brukt mer tid på temaet. I tillegg så viser den norske regjeringen tydelig at de synes at dette burde være obligatorisk pensum.

Lærebøkene forklarer sentrale trekk ved reformasjonen, det er noen ulikheter som ofte har å gjøre med nasjonale hendelser. Lærere beskriver at flere av elevene har vanskeligheter med å relatere seg til reformasjonen og denne tidsperioden. Metodisk blir begrepene brudd og kontinuitet behandlet ganske så likt i Nederland og Norge. Årsaken til dette er sannsynligvis at historiefagfeltet er veldig internasjonal og jobber på internasjonal/globalt nivå. Det er selvfølgelig viktig å si at hver nasjon har sin egen nasjonalhistorie som kun blir behandlet i sin egen nasjon. Begge begrepene blir brukt noen ganger i forhold til reformasjonen, men mye av fortellingen kan tolkes som brudd eller kontinuitet selv om det ikke blir nevnt direkte. Læreplanen i Norge bruker ikke begrepet *reformasjon* i læreplanen. I Nederland blir reformasjonen direkte brukt som et læringsmål.

Reformasjonens framstilling i lærebøkene i Nederland og Norge er ganske lik, da mange av de samme begrepene og elementene blir forklart og beskrevet. Det er også en god del likheter mellom lærebøkene og den vitenskapelige historielitteraturen.

Likhetene og ulikhetene i fremstillingen av reformasjonen i Nederland og Norge har å gjøre med ulike konsekvenser av reformasjonen og hvordan dette påvirket samfunnet. Nederland og Norge er i tidlig nytid på vei i ulike retninger da Nederland skal få sin egen suverenitet, mens Norge var i en union og mistet mye av suvereniteten. I tillegg er det noen ulike elementer Norge og Nederland vektlegger da det muligens er en nasjonalistisk verdi.

Noen lærere opplever at lærebøkene ikke godt klarer å belyse dagens samfunnsforhold da det blir trukket få linjer fra da til nå. Noen av lærebøkene kommer veldig kort innom hvordan reformasjonen kan knyttes til dagens samfunn. Kompetansemålene beskriver ikke noe om dette heller, kun i den generelle delen av læreplanen blir det beskrevet at fortiden skal knyttes opp mot nåtiden. Det kan tenkes at mye av det ansvaret for å tydeliggjøre og forklare dette ligger hos læreren.

Den nederlandske regjeringen skriver at elevene lærer på både ungdomsskolen og videregående skole hva de trenger i fremtiden.¹⁵⁵ Med det at historie er et valgfag sier de indirekte at det man lærer der ikke er viktig for alle elever, men kun de spesielt interesserte. For å kunne klare seg godt i fremtiden må man kunne noe om fortiden. Etter å ha analysert mye av fagstoffet som blir behandlet i Nederland mener jeg at dette er en motsigelse av seg

---

¹⁵⁵ Rijksoverheid: "Toekomst onderwijs"

selv. De skriver at historie er viktig, men prioriterer ikke faget. Læren om fortiden for å forstå dagens samfunn og for å kunne si noe om fremtiden er viktig i elevenes dannelsesprosess. Både den norske læreplanen og den nederlandske Syllabus for eksamen beskriver at historie er et dannelsesfag og skal hjelpe til å forstå seg selv i et større perspektiv. I tillegg er historiefaget et av de viktigste fagene for at elevene skal lære seg å danne et godt kildekritisk blikk på omverden og hva som skjer rundt seg. Kildekritikk har alltid vært viktig, men ekstra viktig i forhold til dagens samfunns raske utvikling.

Valg må bli tatt i forhold til læreplanen og lærebøker, noe som alltid går på bekostning av noe historisk. Valg som aktivt viser at noen historiske perioder og hendelser har mer verdi for elevene enn andre.

Min analyse og tabell 1 og 2 viser til at mange av de samme begrepene og elementene er vektlagt i de norske og nederlandske lærebøkene. I mine hypoteser forventet jeg mer ulikhet i den historiske fortellingen/rekonstrueringen i Nederland og Norge. Det som kan ha ført til større overensstemmelse mellom de historiske fremstillingene er større internasjonalt samarbeid mellom forskere som til en viss grad har ført til konsensus på tvers av landegrenser og muligens et europeisk syn på reformasjonen.

Målet var å finne ut av hvordan undervisningen var forskjellig i Nederland og Norge og til en viss grad har jeg funnet noen svar på dette. De svarene jeg har fått er påvirket av de spørsmålene jeg har stilt, og måten jeg har undersøkt dette på. Resultatene kan ikke generaliseres, men noen interessante observasjoner kan likevel tas ut av det. Gjennom lærebokanalysen har det visst seg klart for meg at historiefaget og lærebøkene til dels har en funksjon i å forklare det kollektive minne og at historiefaget kan hjelpe til å danne en nasjonalidentitet.

Det finnes mange ulike fremstillinger av kristendomshistorie og fremstillingen blir påvirket av lærebokbruken, læreren, vinklingen av perspektivet, læreplan, skoleoppsetning, politikk, og flere andre faktorer. Dette gjør at elevene kan bli utsatt for ulike rekonstruksjoner av fortiden og får til dels en ulik forståelse rundt reformasjonens årsaker og konsekvenser. Å gjøre elevene klar over at det finnes ulike tolkninger av en historisk periode er viktig da dette kan hjelpe dem til å danne mer og bedre historieforståelse. Å forstå historisering av fortiden i et overordnet perspektiv er viktig for å danne en bedre fagforståelse. Det lærere har gitt

uttrykk for er at lærebøker til en viss grad har autoritet over undervisningen. Dette er avhengig av skolekultur og lærebokkulturen.

For videre forskning så hadde det vært interessant å undersøkt denne problemstillingen på et større europeisk nivå. Det hadde vært interessant å prøvd å videre undersøke hvordan fremstillingen av reformasjonen er i land som Frankrike og Spania, som har et sterkere katolsk preg. Lærer elever i Frankrike eller Irland det samme rundt reformasjonen som Nederland og Norge? Er det store forskjeller mellom ulike land i å anerkjenne hvordan kristendommen har påvirket vår historie og vært grunnleggende for vårt samfunn dagen i dag? I tillegg ville jeg ha intervjuet lærere som jobbet på religiøse skoler både i Nederland og i Norge. Å kunne fått data rundt hvordan synet på religion påvirker religionshistorie og kunne sammenlignet denne data med hverandre. I tillegg kunne jeg ønsket å ha sett på hvordan reformasjonen komme til å bli behandlet i den nye fagplanen i historie og i de nye lærebøkene som sikkert blir å komme da lærestoffet må fornyes og må være kompatibel med den nye fagplanen.

6. Litteraturliste

Angvik, Magne. "Skolebokanalyse som tema for lærerutdanning og forskning" _i *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, nr. 66 (1982): 367-379.

Berg, Sigrun Høgetveit. *Reformasjonen*. Utsyn & Innsikt. Oslo: Samlaget, 2017.

Berg, Sigrun Høgetveit. "Tarald Rasmussen, Ola Tjørhom (red.): Reformasjonen I Nytt Lys." *Historisk Tidsskrift*, no. 01 (2018): 73-77.

Berg, Sigrun Høgetveit, Rognald Heiseldal Bergesen, and Roald E. Kristiansen. *The Protracted Reformation in Northern Norway : Vol. 2 : Towards a Protestant North*. Vol. 14. TROLL. Hannover: Wehrhahn Verlag, 2016.

Bjørndal, Cato R.P. *Det Vurderende øyet : Observasjon, Vurdering Og Utvikling I Undervisning Og Veiledning*. 2. Utg. ed. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2011.

Blickle, Peter. *From the Communal Reformation to the Revolution of the Common Man*. Vol. Vol. 65. Studies in Medieval and Reformation Thought. Leiden: Brill, 1998.

Brodersen, Randi Benedikte, Fredrik. Bråten, Anders. Reiersgaard, Kolbjørn Slethei, and Knut Ågotnes. *Tekstens Autoritet : Tekstanalyse Og Skrivning I Akademia*. Oslo: Universitetsforl, 2007.

Chadwick, Owen. *The Early Reformation on the Continent*. The Oxford History of the Christian Church. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Cohn, Henry J. *Government in Reformation Europe, 1520-1560*. Stratum Series. London: Macmillan, 1971.

Dowley, Tim, and Nick Rowland. *Atlas of the European Reformations*. Minneapolis, Minn: Fortress Press, 2015.

Dyrstad, Emilie Flølo. *Minnet om unionstidta i Damark og Noreg*. Mastergrad. UIT. 2018

Dyrvik, Ståle, and Beate Homlong. *Norsk Historie 1536-1814 : Vegar Til Sjølvstende*. Vol. B. 2. Oslo: Samlaget, 2011.

Dysthe, Olga, Torlaug Løkensgard Hoel, and Frøydis Hertzberg. *Skrive for å Lære : Skrivning I Høyere Utdanning*. 2. Utg. ed. Oslo: Abstrakt, 2010.

Ellingsen, Terje. *Kirkeordinansen Av 1537*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2017.

Elstad, Halgeir, ”"Her maatte Reformationen med Tvang indføres" Reformasjonen i norske skolebøker” i *Reformasjonen i nytt lys*, redigert av Tarald Rasmussen og Ola Tjørhom, 213-239. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2017.

Elstad, Hallgeir, Per Halse, and Eva Furseth. *Illustrert Norsk Kristendomshistorie*. Bergen: Fagbokforl, 2002.

Folkenborg, Håkon Rune. *Én Fortid - Mange Fortellinger : Introduksjon Til Historiebruk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2018.

Frijhoff, Willem. "Spiertz (M.G.) Janssen (J.A.M.M.) Et Al Gids Voor De Studie Van Reformatie En Katholieke Herleving in Nederland (1520-1650)." *Archives De Sciences Sociales Des Religions* 56, no. 2 (1983): 314.

Gilhus, Ingvild Sælid, and Lisbeth Mikaelsson. *Nytt Blikk På Religion : Studiet Av Religion I Dag*. Rev. Utg.]. ed. Oslo: Pax, 2012.

Gilje, N., & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger : innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget, 1993.

Halvorsen, Knut. *Forskningsmetode for Helse- Og Sosialfag : En Innføring I Samfunnsvitenskapelig Metode*. 2. Utg. ed. Oslo: Cappelen Akademisk Forl, 2002.

Hiebsch, Sabine. "Are the Netherlands a Nordic country? Reflections on understanding the Lutheran tradition in the Netherlands". Upublisert avhandlings-/dokumenttype. 2019.

Hundstad, Dag. "Komparasjon i historieforskning - metodiske og teoretiske utfordringer". Upublisert avhandling. UIB. 2013.

Kjeldstadli, Knut. *Fortida Er Ikke Hva Den En Gang Var : En Innføring I Historiefaget*. 2. Utg. ed. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.

Knutsen, Gunnar W. *Religionskrig i Europa*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2013.

Kristiansen, Roald E., Dikka Storm, and Ronald Heiseldal Bergesen. *Den Langstrakte Reformasjonen*. Vol. 2017 Nr. 4 = Nr. 317. Ottar. Tromsø: Tromsø Museum - Universitetsmuseet, 2017.

Kvande, Lise, and Nils E. Naastad. *Hva Skal Vi Med Historie? : Historiedidaktikk I Teori Og Praksis*. Oslo: Universitetsforlag, 2013.

Landfald, Aagot, and Kjell M. Paulssen. *Norsk Ordbok : Bokmål*. 4. Utg. ed. Oslo: Cappelen, 2006.

Lindberg, Carter. *The European Reformations*. 2nd ed. Chichester: Wiley-Blackwell, 2010.

Lippe, Marie Steine Von Der, and Sissel Undheim. *Religion I Skolen : Didaktiske Perspektiver På Religions- Og Livssynsfaget*. Oslo: Universitetsforlag, 2017.

Lund, Erik. *Historiedidaktikk : En Håndbok for Studenter Og Lærere*. 4. Utg. ed. Oslo: Universitetsforlag, 2011.

Lyngsnes, Kitt Margaret, and Marit Rismark. *Didaktisk Arbeid*. 3. Utg. ed. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2014.

Mikkelsen, Rolf, and Henrik Fladmoe. *Lektor - Adjunkt - Lærer : Artikler for Studiet I Praktisk-pedagogisk Utdanning*. 2. Utg. ed. Oslo: Universitetsforlag, 2009.

Oftestad, Bernt T. "Reformasjonen Fra Flere Vinkler." *Teologisk Tidsskrift* 7, no. 02 (2018): 132-145.

Rasmussen, Tarald, and Einar Thomassen. *Kristendommen : En Historisk Innføring*. 2. Utg. ed. Oslo: Universitetsforlag, 2002.

Rasmussen, Tarald, and Ola Tjørhom. *Reformasjonen I Nytt Lys*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2017.

Scribner, R.W., Roy Porter, Mikuláš Teich, and Ole Peter Grell. *The Reformation in National Context*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

Soen, Violet. "The Beeldenstorm and the Spanish Habsburg Response (1566-1570)." *BMGN - Low Countries Historical Review* 131 (2016): 120. 17.03.16 <https://www.bmgnlchr.nl/articles/10.18352/bmgnlchr.10181/#>

Stugu, Ola Svein. *Historie I Bruk*. 2. Utg. ed. Utsyn Og Innsikt. Oslo: Det Norske Samlaget, 2016.

Thagaard, Tove. *Systematikk Og Innlevelse*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlag, 2013.

Vroede, M De . "Volksonderwijs en maatschappij in België en Nederland van de zeventiende tot het begin van de twintigste eeuw." *BMGN - Low Countries Historical Review* 92 (1977): 207 01.01.77 <https://www.bmgnlchr.nl/articles/abstract/10.18352/bmgnlchr.1984/>

Nettsider

Artikkel 23. Grondwet van 2008. Ministerie van Binnenlandse Zaken. *Artikkel 23: Het openbaar en bijzonder onderwijs*.

https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vi5kn3s122s4/artikel_23_het_openbaar_en_bijzonder

Cambridge dictionary. "Syllabus." 11.04.19.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/syllabus>

Evans, Mary. "Reformasjonen skapte dagens Europa," Historienet. Dato lest 10.10.18.

<https://historienet.no/samfunn/religionshistorie/reformasjonen/reformasjonen-skapte-dagens-europa>

Friskolelova – frskol, §1 -8, 2003. Lov om frittstående skolar

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-84?q=friskoleloven>

Johansen, "Vil lære elevene å tenke mer kritisk," Forskning. 20.11.13.

<https://forskning.no/historie-hogskolen-i-bergen-partner/vil-laere-elevene-a-tenke-mer-kritisk/597749>

Kunnskapsdepartementet, "Etikk i forskningen." 15.11.18.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/forskning/innsiktsartikler/etikk-i-forskningen/id2000710/>

Malt, "kvalitet," SNL. 04.09.15. <https://snl.no/kvalitativ>.

Norsk senter for forskningsdata, "Må jeg melde prosjektet mitt." 03.10.18.

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/:

NPO Net in Nederland. "Hoe werkt het onderwijssysteem in Nederland." 27.03.19.

<https://www.netin nederland.nl/informatie/dossiers/overzicht/onderwijs.html>

Rijksoverheid. "Hoe zit het VWO in elkaar?." Ingen dato.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vwo-in-elkaar>

Rijksoverheid. "Openbaar en bijzonder onderwijs." 14.10.05.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vrijheid-van-onderwijs/openbaar-en-bijzonder-onderwijs>

Rijksoverheid. "Toekomst onderwijs." Ingen dato.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/toekomst-onderwijs>

Statistisk Sentralbyrå. «Norge – Et sekulært samfunn.» Frigitt 25.02.14

<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/norge-et-sekulaert-samfunn>

Stefansen, ”500 år siden Luther,” NUPI skole. 04.09.2017. <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2017/500-aar-siden-Luther>

Utdanningsdirektoratet, ”Nye læreplanen i grunnskolen og gjennomgående fag i vgo – hva skjer når?.” 15.01.19. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/hva-skjer-nar-i-fornyelsen-av-fagene/>

Lærebøker:

Aronsen, Camilla Fines, Lene Bomann-Larsen, and Henry Notaker. *Eksistens : Religion, Etikk, Livssyn, Filosofi*. Bokmål[utg.]. ed. Oslo: Gyldendal Undervisning, 2008.

Heum, Trond, Kåre Dahl Martinsen, Tommy Moum, Ola Teige, and Una Thoresen Dimola. *Alle Tiders Historie*. Bokmål[utg.]. ed. Oslo: Cappelen Damm, 2013.

Madsen, Per Anders, Inger Hilde Killerud, Hege Roaldset, Ane Bjølgerud Hansen og Eivind Sæther. *Perspektiver, historie vg2 og vg3*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2015.

Boonstra, Robert, Albert Jan Bosch, Maria V Haperen, Cor V.D. Heijden, Raymond de Kreek, Jan V Oudheusden, Marian Veldkamp, et al. *Feniks overzicht van de geschiedenis*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff, 2012.

Bruijn, Pieter D., Geertje Dekkers, Pia Fruytier, Mark Hagenaars, Paul van Houdt, Marjonne Maan, Jaap Nieuwstraten et al. *Memo geschiedenis*. 's-Hertogenbosch: Malmverg, 2016.

Examen overzicht, *Samenvatting GS Rotterdam*: Examenoverzicht, 2018.

Læreplaner:

College voor Toetsen en Examens, ”Geschiedenis VWO – Syllabus centraal examen 2018”, 2018. 09.11.18 Hentet fra: https://www.examenblad.nl/examenstof/syllabus-2018-geschiedenis-vwo/2018/f=/geschiedenis_vwo_2_versie_2018.pdf

Utdanningsdirektoratet. (2009). *Læreplan i religion, livssyn og etikk : Formål*. Hentet 2006 fra Utdanningsdirektoratet: <https://www.udir.no/kl06/REL1-01>

Utdanningsdirektoratet. (2009). *Læreplan i historie*. Hentet 2006 fra Utdanningsdirektoratet: <https://www.udir.no/kl06/HIS1-02>

Utdanningsdirektoratet, "Overordnet del av læreplanverket." 22.10.18.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/>.

Utdanningsdirektoratet, "Den generelle delen av læreplanen" 25.08.15.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen>

Appendiks

Vedlegg 1 - Intervjuguide Norge og Nederland

Intervjuguide Norge

Intervju av lærere:

- Kan du fortelle litt om skolen og historiefaget?
- Hvilken fag underviser du i?
- Hvilken utdanning har du?
- Hvilken lærebok bruker du?
- Hvor mye blir du påvirket av Læreplanen?
- Hadde dere noe spesielt opplegg i forhold til 500 år(jubileum) reformasjon i 2017?
- Hva tror du påvirker vår forståelse av reformasjonen? Kan den være påvirket av nasjons religionsforståelse?
- Tror du at andre plasser i landet (Nederland eller Norge) reformasjonen blir undervist forskjellige?
- Hvor stor påvirkning tror du Reformasjonen har hatt før tidlig nytid og ettertiden?
- Hvordan synes du reformasjonen blir fremstilt i lærebøker.
- Spiller historieperspektiv noe inn på undervisningen om Reformasjonen?
- Er du enig i fremstillingen av reformasjonen i læreboka?
- Hva ville du ha endret på fremstillingen av reformasjonen?
- I hvilken grad bruker du lærebøker i din undervisning?
- Hvordan har dere valgt læreboka?
- Vet dere hvem som har skrevet læreboka dere bruker?
- Synes du at Reformasjonen har nok plass i historiefaget?
- Blir reformasjonen brukt for å belyse samfunns forhold i dag?

Intervjuguide Nederland

Intervju av lærere:

- Kan je mij een beetje vertellen over het vak geschiedenis op de bovenbouw?
- In welke vakken geef je les?
- Wat voor studie heb je gevolgd?
- Welk lesboek gebruiken jullie?
- Hoe veel voel je je beïnvloed door de examens doelen?
- Hadden jullie een special project of iets anders rondt het 500 jaar jubileum van de reformatie in 2017?
- Wat voor beïnvloed ons begrip van de reformatie? Hoe denk je dat de Nederlandse cultuur dit beïnvloed.
- Denk je dat de Reformatie verschillend beschreven wordt in verschillende landen en verschillend wordt geportretteerd?
- Hoe belangrijk was de Reformatie volgens U voor de vroege nieuwetijd en de tijd na de reformatie(1517□) ?
- Wat vindt U van de lesboeken en hun beeldvorming van de geschiedenis en dan special de reformatie?
- Spelen verschillende geschiedenis perspectieven in op het lesgeven, en dan special de reformatie?
- Ben je onenig met de voorstelling van de reformatie in het gebruikte lesboek?
- Wat zou je willen veranderen aan het lesboek? (special gericht op de reformatie)
- Wat vindt U van het feit da geschiedenis niet een verplicht vak is op de middelbare bovenbouw?
- In welke graad gebruikt U de lesboeken in u lesgeven/onderwijs?
- Hoe kiezen jullie een lesboek?
- Vindt U dat religieus geschiedenis genoeg plek heeft in het geschiedenis vak?

Vedlegg 2 - Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Tittel på oppgaven/ studien

Bakgrunn og formål

Forskningsprosjektet er en masteroppgave ved Universitetet i Tromsø, Norges arktiske universitet.

Formålet med studien er å undersøke ...

Utvalget som skal intervjues er ....

Hva innebærer deltakelse i studien?

Innsamling av data vil foregå gjennom intervju, og det vil bli gjennomført via telefon eller som ansikt-til-ansikt-intervju. Intervju vil bli tatt opp på lydbånd og transkribert. Hvert intervju kommer til å vare ca. **XXX - XXX** minutter.

All informasjon vil bli behandlet konfidensielt og ingen personopplysninger blir lagret. I skriveprosessen vil lydopptak og transkripsjoner av intervju bli låst inn, og uvedkommende vil ikke ha tilgang. Alle data fra intervju vil bli anonymisert i oppgaven.

Hva skjer med informasjonen om deg?

All informasjon fra intervjuet blir behandlet konfidensielt. Intervjuene blir tatt opp med lydopptaker og transkribert. Lydopptakene blir slettet når oppgaven er godkjent og all informasjon vil bli anonymisert.

Det vil ikke bli lagret personopplysninger, hverken i intervju transkripsjonen eller andre plasser.

Prosjektet skal etter planen avsluttes **DATO**.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn.

Studien er vurdert av min veileder som ikke omfattet av meldeplikt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste med utgangspunkt i retningslinjene for meldeplikt (<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/>).

Dersom du har spørsmål til studien ta kontakt med:

STUDENT

Tittel på oppgaven/ studien

Samtykke til deltagelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

-----
(signatur, dato)

Vedlegg 3 – Bildet av lærebøkene

Vedlegg 4 – Tabell 2

Viktige begreper	Perspektiver	Alle tiders historie	Eksistens	Memo	Feniks	GS samenvatting
<i>Martin Luther</i>	X	X	X	X	X	X
<i>1517</i>	X	X	X	X	X	
<i>Motreforماسjonen</i>	X	X	X	X	X	
<i>Jean Calvin</i>	X	X	X	X	X	X
<i>1555 Fredsavtale Augsburg</i>	litt	X		X	X	X
<i>Inkvisisjonen</i>		X			X	
<i>Bondeopprøret i Tyskland</i>	X	X			X	
<i>Billedstormene 1566</i>				X	X	
<i>Religionskrigene</i>		X	X	X	X	
<i>Protestantismen</i>	X	X	X	X	X	X
<i>Konsilet i Trident 1545-1563</i>			X	X	X	
<i>John Wycliff</i>	X	X		X	X	
<i>Jan Hus</i>	X	X		X	X	
<i>Erasmus</i>				X	X	X
<i>Bibelen</i>	X	X	X	X	X	X

<i>Kirkekritikk</i>	X	X	X	X	X	X	X
<i>Paven</i>	X	X	X	X			
<i>Boktrykkerkunsten</i>	X		X				
<i>Renessansen</i>	X			X			
<i>Åttiårskrigen</i>							
<i>Trettiårskrigen</i>	X			X			
<i>Kjettene</i>	litt			X			X
<i>Presteskapet/biskoper</i>	X		X				
<i>Påvirkninger på befolkningen</i>	X			X			X
<i>Lokalhistorie</i>						litt	
<i>Nasjonale kirker</i>	X			litt			Litt
<i>Nasjonale forhold</i>	X		X	X		X	Litt
<i>Freden i Westfalen</i>	X			X		X	Litt
<i>Karl 5.</i>	X			X		X	X
<i>Økning av nasjonale skriftspråk</i>	X			X			X
<i>Store skismaet 1054</i>							X
<i>Makt over jordeiendom</i>	X			X			

